

BIZANTINOLOGIE

Sebastian BARBU-BUCUR

NECTARIE SCHIMONAHUL din Chinoviul românesc Prodromu-Athos 100 de ani de la moartea lui

De peste un mileniu, Muntele Athos este cel mai renumit centru al monahismului ortodox. Încă din timpul împăraților comneni (sec. XI-XII), Athosul a devenit un mic Bizanț, o a doua patrie a marelui imperiu creștin de Răsărit.

După căderea Bizanțului (1453) s-au transferat și adăpostit în Athos cele mai de preț tezaure creștine amenințate cu distrugerea și profanarea turcilor. Grație acestui nou Bizanț – care este Muntele Athos – se păstrează astăzi cele mai valoroase documente și odoare bizantine, slavone și românești, zeci de mii de tipărituri vechi și manuscrise de tot felul, printre care și muzicale. Athosul este, într-adevăr, o adevărată cetate a culturii medievale, în care au fost promovate sau păstrate valori inestimabile și care, în ansamblul ei, poate că nu este depășită nici de Vatican.

Preluând de la Bizanț frumusețea slujbelor de odinioară, cele peste trei sute de biserici și paraclise din Athos au păstrat, nealterat de influențe străine, întregul tezaur patristic al cultului ortodox - tipicul, cârțile de slujbă, tradiția -, promovând cea mai autentică muzică bizantină, care a fost preluată întocmai și de țările române.

Pentru cultura lumii întregi și pentru istoria patriei noastre, Muntele Athos reprezintă un interes considerabil. Un număr mare de oameni de cultură – scriitori, filologi, arhitecți, pictori, bizantinologi, muzicologi, cercetători în toate domeniile – vin aici în fiecare an pentru a studia comorile mănăstirilor athonite.

În diverse domenii, ca și în cel muzical, nu pot fi făcute studii aprofundate fără studierea documentelor din bibliotecile Athosului, drept pentru care și noi am întreprins, în acest scop, o acțiune de cercetare a valorilor muzicale de aici, fotografiind și scriind de mână manuscrise românești, datorite de către domnitori sau ierarhi români, aduse din țară de către călugării români și greci, sau - mai ales - scrise de către monahii români care au viețuit în Athos.

Poposind doi ani și jumătate în Elada și în Muntele Athos (între 1982-1985), am depistat un număr de circa 250 de manuscrise muzicale românești și grecești scrise de români – de tradiție bizantină, cu notație cucuzeliană sau hrisantică.

Primul lucru, care se impunea cu stringență, a fost ca, împreună cu părintele Petroniu – eminentul ieromonah de cultură și trăire duhovnicească –, să reorganizăm biblioteca în funcție de domenii și s-o reinventariem (întrucât nu mai exista un inventar), sectorul muzical revenind subsemnatului. Îmbold în realizarea acestui lucru a fost și faptul că am găsit, chiar la coborârea mea de pe vapor (8 iulie 1982), la arsanaua Schitului Prodromu, **file de inventar** mototolite și pline de motorină, ce fuseseră folosite cândva la ștergerea motorului bărcii.

Cărțile și manuscrisele de tot felul erau amestecate. Un singur exemplu în acest sens va fi grăitor: manuscrisul psaltic cu un număr vechi de inventar „706” era într-un colț al bibliotecii, iar cel cu numărul „5982” în colțul din partea opusă, de unde și putem conchide că Biblioteca de la Prodromu conține cel puțin 6000 de volume, cărți și manuscrise.

În noul inventar am înregistrat manuscrisele muzicale – care acum sunt așezate separat – cu două numere (exemplu: 1/68), prima cifră reprezentând ordinea vechimii, iar cea de-a doua pe cea a mărimii (dimensiunii) manuscrisului.

Majoritatea manuscriselor, după cum se va vedea în capitolele respective ale acestui studiu, nu au paginație originală, astfel încât am fost nevoit, cu binecuvântarea părintelui Petroniu, să numerotez **cu creionul** filele, fie cu numere 1,2,3,4,...etc., fie cu numerele 5,10,15,20,...etc., operație necesară în descrierea analitică sau sintetică a acestora.

Cu mulți ani înainte de a ajunge la Athos – din puținele informații pe care le aveam – am fost stăpânit, până la obsesie, de figura măreață a celui mai mare protopsalt român din toate vremurile și am dorit din tot sufletul să merg pe urmele lui ca să-i studiez viața și vasta operă muzicală. Dumnezeu și oameni de bine, ca I.P.S. Apostolos Dimelis – mitropolitul Rodosului, Dr. Honoris Causa Vasile Tomescu și alții, m-au ajutat să ajung acolo în vremuri când așa ceva era aproape cu neputință.

În Biblioteca Chinoviului Românesc Prodromu din Athos, singura la care ne oprim în acest studiu, se află 132 de manuscrise cu muzică psaltică și bizantină. Cercetând în amănunt aceste manuscrise, am constatat că în majoritate ele cuprind opera muzicală a lui Nectarie Vlahul.

Date biografice

Dintru început menționăm că se cunosc cel puțin trei persoane diferite cu numele de Nectarie, fapt pentru care nu de puține ori s-au făcut confuzii, punându-se activitatea altui Nectarie pe seama lui Nectarie Vlahul.

Astfel, este cunoscut Nectarie Frimu (m.1856), care tipărește la Neamț *Antologia de cântări* în anul 1840, iscălindu-se „Ierodiacon”, și la Iași *Carte de cântări* în 1846, iscălindu-se Nectarie Tripoleos – arhieru. În manuscrisul nr. 31/28 de la Prodromu, scris în anul 1844 de un anonim, găsim (la paginile 305-376) „Heruvices mari făcute de Nectarie Ierodiaconul din Mănăstirea Neamț”, pe care îl identificăm tot cu Nectarie Frimu.

Un alt Nectarie care este **lero-schimonah**, și nu schimonah ca Nectarie Psaltul, este și cel de-al doilea ctitor al Schitului Prodromu (m.1900).

Primele informații referitoare la viața lui Nectarie Schimonahul le găsim la C. Erbiceanu¹ - informații pline de inadvertențe (care au indus în eroare pe toți cei care ulterior au abordat, fie și în treacăt, figura acestui mare protopsalt român), dar și informații demne de luat în calcul.

„Episcopul de Huși Sofronie Miclescu (1826-1851)” - spune Constantin Erbiceanu -, “fiind foarte iubitor de cântări, a ales vreo câțiva copii și i-a dat să învețe psaltichia, între care a fost și părintele Nectarie; iar din toți mai în urmă a ales trei și pe părintele Nectarie al patrulea, pe care l-a luat la episcopie la Huși să cânte la biserică. Pe urmă Sofronie Miclescu făcându-se mitropolit, s-a mutat la Iași (în februarie 1851- n.n.), iar pe Nicolae Crețu l-a luat un arhimandrit și l-a dus la Galați, unde avea metoc și biserică.”

După opinia noastră, Nectarie avea 47 de ani în 1851 și era de mult călugăr și stabilit în Muntele Athos.

După opinia lui C. Erbiceanu, după această dată (1851) a fost descoperit la Galați de fratele său mai mare, Athanasie, care l-ar fi dus în Mănăstirea Ciolanu, unde era și el. „Aici a primit scufia de frate și într-o vreme s-a dus la Mănăstirea Căldărușani. Acolo era pofțit și Macarie Dascălul de la București la hramul mănăstirii și l-a pus de a cântat și pe fratele Nicolae și s-a mirat foarte de glasul și de știința lui și i-a zis că are să-l facă dascăl și protopsalt.”

Macarie Ieromonahul se afla la Mănăstirea Neamț între anii 1831-1833, unde presupunem că Nectarie ar fi putut să-l cunoască, având la 1833, după opinia noastră, vârsta de 29 de ani. Între anii 1834-1836, pe Macarie îl găsim la Căldărușani în funcțiile de tipograf, corector și apoi director al tipografiei. Fratele Nicolae nu putea să-l cunoască pe Macarie la Căldărușani după 1851 - cum afirmă Erbiceanu -, deoarece în 1836 acesta, grav bolnav, este luat de sora sa, maica Perieteanu, stareța Mănăstirii Viforâta, la care și decedează în același an.

“De acolo” - de la Căldărușani, continuă Erbiceanu – “a venit cu fratele său, părintele Athanasie, la Sfântul Munte la Schitul Xenofu și fiindcă era încă prea tânăr s-au dus amândoi la Ierusalim², apoi s-au întors la Mănăstirea Neamțului. Aici s-a făcut călugăr în mantie și i s-a pus numele Nectarie; de acolo iar a venit la Sfântul Munte și a cumpărat cu frate-său o chilie la Sfânta Ana. Aici a șezut 16 ani.”

Așadar, după informația lui C. Erbiceanu, Nectarie pleacă de la Căldărușani la Sfântul Munte și nu este primit, fiind prea tânăr. În 1834-1836, când l-ar fi putut cunoaște pe Macarie, avea 30-32 de ani. După cum vom putea vedea chiar în subnotele acestui studiu, cunoaștem foarte mulți viitori monahi români care aveau în jur de 20 de ani - și chiar mai puțin - atunci când se închinoviau în Athos.

Cât va fi stat la Ierusalim nu știm, dar presupunem că nu a fost o scurtă vizită, căci din această vreme - acum știm și anul: 1836 - se păstrează la

Prodromu un valoros manuscris grecesc de V+505 pagini (fără paginație originală). Pe fol V găsim o însemnare târzie, cu literă latină și în limba română: "Vecerno-Utrenar **pentru Postul mare**. Cântări alese (...) Original manuscris scriptum. Toate acestea scrise și modificate de Nectarie Schimonahul, prim cântăreț al Sfântului Munte și general în Orient, român moldovean din orașul Huși. **Scrisă în Ierusalim 1836**" (s.n.). Pe fol. Vr, tot cu literă latină și în limba română, scrie: "Să se conserve ca cel mai prețios odor al Chinoviului Român Prodromu din Sfântul Munte Athos", iar pe cotor - „Manuscris grecesc de psaltichie scris de părintele Nectarie”.

În 1836 – anul morții lui Macarie –, Nectarie avea 32 de ani. De bună seamă că în 1836 a copiat, numai, acest manuscris, care-i va folosi mai târziu pentru traduceri în limba română. Menționăm că în această vreme erau foarte puține manuscrise – chiar și grecești – cu notație hrisantică, motiv pentru care va fi poposit destul de mult la Ierusalim pentru a copia acest voluminos manuscris care, mai târziu îi va fi de mare folos ca izvor al traducerilor și tălmăcirilor sale.

Din Ierusalim - spune C. Erbiceanu – “s-a întors la Mănăstirea Neamțului, unde s-a făcut călugăr în mantie și i s-a pus numele Nectarie” și „de acolo, iar a venit la Sfântul Munte, la Sfânta Ana, unde a șezut 16 ani”.

Deci “s-a întors la Neamț”, ca și când ar fi plecat de acolo. Se pune întrebarea când “s-a întors la Neamț”: în 1836, când a scris (copiat) manuscrisul? Ioanichie Bălan, preluând eronat știrea, spune: “Prin anii 1845 schimonahii Nectarie și Athanasie se duc definitiv la Sfântul Munte, unde își cumpără o chilie mică lângă mare, în partea de răsărit a Athosului, la locul numit Vigla. În această colibă pustnicească s-au nevoit cei doi frați schimonahi timp de 16 ani de zile.”³

Mai întâi, în 1845 poate că nu erau încă schimonahi, ci doar monahi, schimnicia (schima mare) căpătându-o, poate, după stabilirea la Athos. Apoi este bine cunoscut faptul că la Vigla s-au dus mult mai târziu, retrăgându-se la liniștea din chinovia Prodromu. La început, cei doi frați s-au stabilit la o chilie de la Sfânta Ana.

Inadvertența cea mai mare a lui C. Erbiceanu apare la începutul textului, unde spune că “Sofronie Miclescu, făcându-se mitropolit (anul 1851 - n.n.) s-a mutat la Iași, iar pe Nicolae Crețu l-a luat un arhimandrit și l-a dus la Galați, unde avea metoc și biserică”, pentru ca spre sfârșitul expunerii sale să spună că “după 16 ani de ședere la Sfânta Ana, la 1852 când a venit în schitul nostru nu a aflat nici o cântare în românește (...) și îndată s-a pus cu multă siliință și a tradus toate cântările din grecește în românește, iar unele le-a compus sfinția sa din nou.”⁴

La un an de la scrierea lui C. Erbiceanu – 15 August 1890 –, Alexandru Mironescu⁵, făcând o vizită la Athos, l-a cunoscut personal pe Nectarie Schimonahul și, descriindu-l pe scurt, îi zice “om de mai bine de 70 de ani”, când, după opinia noastră, avea atunci 84 de ani.⁶

Din noianul cântărilor compuse sau traduse de Schimonahul Nectarie, Dometie Ionescu de la Schitul Icoana din București alege și tipărește în București, la 1898, o Antologie, în prefața căreia nu dă date biografice despre Nectarie. Spune doar că “părintele Nectarie, de la 1854 până la 1857, trăind printre greci, a

compus multe cântări grecești, pe care mai apoi și în românește le-a tradus⁷. Între anii 1854-1857 Nectarie viețuia la Prodromu printre români, nu printre greci; iar în sens larg, el a trăit printre greci dinainte de 1850 și până a trecut la cele veșnice (anul 1899).

La 1902, Nifon Ploeșteanu, fără să dea vreo dată biografică, îl amintește doar și, confundându-l ca și alții, îl numește "**leromonahul Nectarie**" (s.n.)⁸.

Și Badea Cireșeanu, într-un articol din 1906⁹ și în *Tezaurul liturgic*¹⁰, amintește și despre "vestitul cântăreț român **leromonahul Nectarie (s.n.)** decedat la 1898". Ori, așa după cum vom vedea, Nectarie a fost schimonah și niciodată preot-monah; și nu a decedat în 1898, ci la 1899.

Mihail Gr. Poslușnicu¹¹ îl confundă cu ierodiaconul Nectarie Frimu (m.1856), "născut la Huși și devenit, mai târziu, arhiereul Tripoleos de Huși, care a compus și tipărit o *Utrenie* și o *Liturghie*. Acesta s-a expatriat apoi (...) în Schitul românesc Prodromu."

Mai târziu, în anul 1937, Nicolae Severeanu, citându-l pe Dometie Ionescu¹², spune că Nectarie Schimonahul a murit la 1898¹³.

La 1940, arhiereul Veniamin Pocitan, în cartea sa *Sfântul Munte al Athosului*, pomenște și numele monahului Nectarie, "care a fost cântăreț al Schitului românesc Prodromu (m.1893)¹⁴.

Ultimele știri tipărite cu privire la Nectarie Schimonahul le găsim în *Patericul* lui Ioanichie Bălan, care scrie că "între 1840-1842 episcopul Sofronie Miclescu a luat pe tânărul Nicolae Crețu la Episcopia Hușilor, împreună cu alți tineri, unde a învățat tipicul și muzica"¹⁵.

După cum se știe, această muzică se învață bine la vârste foarte mici. În școala de muzică a lui Antim Ivireanu din anul 1713 se precizează că "acești copii să nu fie mai mici de 10 ani, nici mai mari de 15". Și în secolul nostru, Ștefan Pruteanu, Alexie Buzera, subsemnatul și alții au început învățarea muzicii psaltice în școli oficiale, la vârsta de 11 ani, astfel încât este de neacceptat faptul că Nicolae Crețu ar fi fost dat la învățătura muzicii între 1840-1842, când după opinia noastră avea 36-38 de ani.

În continuare, Ioanichie Bălan scrie: „Prin anul 1845 schimonahii Nectarie și Atanasie se duc definitiv la Sfântul Munte, unde își cumpără o chilie mică lângă mare, în partea de răsărit a Athosului, în locul numit Vigla"¹⁶. Se ivesc însă câteva inadvertențe: la numai trei ani după ce **tânărul Nicolae Crețu** fusese dat la învățătura muzicii (1840-1842), apare deja ca schimonah, ori este cunoscut faptul că schima mare se dă unui monah la o vârstă înaintată. În 1845 Nectarie putea fi schimonah, căci, după opinia noastră, avea atunci 41 de ani.

La pagina XXI, unde Ioanichie Bălan dă portretul schimonahului, scrie: "Schimonahul Nectarie Crețu, mare protopsalt (...) (m.1898)". În subcapitolul intitulat „Cuviosul Nectarie Protopsaltul" (p. 449), Părintele Ioanichie Bălan menționează că schimonahul a trăit între anii 1808-1898, pentru ca la paginile 500-505 să scrie: „În vara anului 1903, Cuviosul Nectarie Protopsaltul s-a strămutat la

veșnicele locașuri, fiind în vârstă de 95 de ani (s.n.) din care 75 de ani de nevoiță călugărească”.

Așadar, din prima informație aflăm că Nectarie Crețu a trăit 90 de ani, iar din cea de-a doua - 95 de ani. Făcând un calcul matematic simplu se poate deduce că Nectarie Crețu a îmbrăcat schima monahală sau a intrat în mănăstire în jurul vârstei de 20 de ani, el trăind “75 de ani de nevoiță călugărească”.

Vom reține și alte date importante din viața lui Nectarie, de la cei patru biografi ai săi: C. Erbiceanu, Irinarh Șișman, Ioanichie Bălan și mai ales de la Paisie Lambru Ploieșteanul¹⁷, care a viețuit cu marele protopsalt 40 de ani, începând cu anul 1859.

Irinarh Șișman Mehedințeanul scrie la Schitul românesc Prodromu din Muntele Athos *Istoricul Sfântului Munte*, în zece tomuri. Tomul al II-lea (care este “scris în cinci ani și trei zile, ziua și noaptea neîncetat, 6 apr. 1901 - apr. 1906”) cuprinde “Viața **Schimonah(ului) Cuvios Părintele Psaltu' Nectarie Vasilescu Crețu**” (s.n.). „**Născut în anul 1807** în orașul Huși, numele din mirenica Nicolae, prenumit Crețu, tatăl Vasilie, maica Joița; venit în Sfântul Munte în anul 1855, scufia au luat-o în Mănăstirea Căldărușani și călugărit în Mănăstirea Neamțului și **mort în anul 1899 Nov.17**, au trăit în Sfântul Munte 44 de ani, iar ai vieții **92 de ani**” (s.n.).¹⁸

Cele mai credibile date privind nașterea și moartea lui Nectarie le considerăm pe cele inedite, furnizate de Ieroschimonahul Paisie Lambru, care, în ms.117/74 (fol.II r), spune că “de la vârsta de cinci ani (Nectarie - n.n.) a fost dat la Sfintele cărți, la un arhieru grec, anume Grigorie, trecând clasele și gimnaziul”. În alt manuscris (ms.122/129, p. 641), tot Paisie scrie: “După ce a terminat toate clasele l-au pus **să învețe Psaltichie (s.n.)** tot la același părinte Grigorie, că era cântăreț bun, așa că Nicolae se silea la cântări, cât au întrecut pre (ceilalți) elevi și băieții ziceau că Nicolae are să fie renumit cântăreț”.

Din acest fragment reiese clar și, de altfel, firesc că Nicolae a început învățarea muzicii psaltice la o vârstă foarte fragedă.

La 29 aprilie 1997 Cuviosul monah Galali, grec din Capsala, din Sfântul Munte, chilia “Întâmpinarea Domnului”, a dăruit un manuscris muzical de 648 fol., scris de același Paisie în anul 1911, spre a fi pus în Biblioteca Schitului, de unde “s-a înstreinat”.

În acest manuscris (ms. rom. nr. 122/129) din anul 1911, Paisie Lambru (la fol.640-647) scrie “**Viața și petrecerea Cuviosului Părintelui nostru fericit Nectarie Schimonah (s.n.)**, fost protopsalt în Sfântul Munte al Atonului în Chinoviul Român numit Prodromul cu hramul Botezul Domnului...”, manuscris din care vom reține majoritatea informațiilor pe care le vom reda și la care vom adăuga câteva știri extrase din ms 117/74 scris de același autor, la anul 1901.

“Nașterea Cuviosului au fost din Orașul Huși, ținutul Iași. (...) Părinții lui au avut șase fete. Trei le-au dat la călugărie în Mănăstirea Văratecul, Jud. Neamț, și celelalte s-au măritat; (...) avea și un frate mai mare care și el era dus la Mănăstirea Neamțului fiind croitor și veșmăntar acolo în Neamțu, iar Nectarie avea

numele Nicolae. Părinții lui au fost trecuți către Domnul iară fratele lui – Atanasie – l-a dat la școală la un **arhieru grec anume Grigorie (s.n.)**. În ms. rom. nr. 177/74, (fol. 11r), același Paisie spune că: „De la vârsta de cinci ani Nicolae a fost dat la sfintele cărți, trecând clasele și gimnaziul.” După ce a terminat toate clasele și gimnaziul, Nectarie a învățat psaltichie la același Grigorie, „că era cântăreț bun, așa că Nicolae se silea la cântări, cât au întrecut și pre elevi și băieții ziceau că Nicolae are să fie renumit cântăreț.”

În același manuscris, înregistrat de noi cu nr.117/74, Paisie Lambru scrie în continuare: „El din tânără vârstă neubind slava și lauda lumii acesteia, după terminarea învățăturii, au mers la Mănăstirea Neamțului fiindcă avea acolo un frate (...) călugăr, mai mare de ani și cu viața îmbunătățită. Văzînd sfânta viață călugărească, și prin multa sfățuire a fratelui său, a îmbrățișat viața monahală”.

Nu după mult timp, Nicolae a fost uns în monahism, primind numele de Nectarie și a fost pus la strană **canonarh și cântăreț**.

După puțin timp "starețu' cu duhovnicii, văzînd buna și pioasa lui purtare (...) au hotărât într-o unire să-l hirotonească diacon, apoi și preot, și fericitul, neubind slava și mărirea acestei lumi, au auzit de ziua întru care era să-l hirotonească (și) a fugit în desimea pădurilor socotindu-se nevrednic pentru așa sfântă treaptă. După ce a venit în mănăstire au început iarăși a-l supăra. După un timp a ieșit din Mănăstirea Neamțu cu fratele lui, Atanasie, și au mers în Mănăstirea Ciolanu din districtul Buzău, care avea nume de sihăstrie și mulți liniștitori (**sic**) în timpul acela. După doi ani de zile și acolo au (vrut – **n.n.**) să-l hirotonească și văzîndu-se în a lui smerenie, au plecat și de acolo (cu fratele său - **n.n.**) și au mers în Mănăstirea Căldărușani, în districtul București.” (Unde C. Erbiceanu afirmă că la hramul Mănăstirii l-ar fi cunoscut pe Macarie Dascălu de la București (m.1836), „care s-a mirat foarte de glasul și de știința lui și i-a zis că are să-l facă dascălu și protopsalt¹⁹⁾.” „În vremea aceea erau (la Căldărușani – **n.n.**) mulți părinți îmbunătățiți, mari cu faptele și acolo au stat (cu fratele său Atanasie – **n.n.**) ca patru ani în Schitul Cociob²⁰, (**sic**) lângă mănăstire.

„Dar fiul păcii căuta liniștea ca cerbul cel însetat de apele pustiului munților (și – **n.n.**) gândind la o viață mai liniștită, a plecat la Sfântul Munte. A vizitat toate mănăstirile, schiturile, sihăstriile și chiliile și la anul 1842 s-a așezat (cu fratele său Atanasie – **n.n.**) la Sf. Ana”. Aici era în vremea aceea „ca vreo 20 de chillii cu români printre care era și Isaia Schimonahul - bun teolog - și Nifon, viitorul ctitor al Prodromului”. La Sf. Ana, poziția este frumoasă, toate casele părinților fiind așezate pe coasta Muntelui Atonului, ca niște felinare spânzurate. Aici „au cumpărat chilie, cu biserică (și – **n.n.**) se bucurau de multa liniște ce o aveau (...) și în puțină vreme a învățat a săpa cruci de lemn, pentru hrana vieții și pentru birul ce trebuia să-l dea la mănăstire, câte 25 de franci pe fiecare an”.

Era – și este și acum – obiceiul în Sfântul Munte, ca la Hramuri și Sărbători mai mari, să fie invitați toți cântăreții mai de seamă, să cânte pe rând la privegherile de toată noaptea „și auzind grecii că Nectarie Vlahul este cântăreț desăvârșit l-au pofțit să cânte, și prea multă vreme nu s-a putut ascunde întru

smerenia sa. După ce a cântat, s-a dus vestea în tot Muntele și în tot Orientul ortodox și-l poșteau toți grecii la praznicele lor, primindu-l cu mare paradă la poarta mănăstirilor lor, ca să asculte frumoasa și smerita lui cântare ca de înger”.

Constantin Erbiceanu, care l-a văzut și l-a auzit cum cântă, relatează: “Nectarie Vlahul este de statură înalt, om frumos și plăcut la față. Bătrîn peste 70 de ani, vocea îi este sonoră, dulce și lină. Cântând nu se observă nici o mișcare pe figura lui, așa că s-ar părea că nu el este cel care cântă (...) de aceea, ascultătorii nu sâ pot dezlipi de a-l auzi. Modulația vocii este așa de desăvârșită la el încât, deși are un volum de voce puternică, nu întrebuițează în cânturile bisericești decât atâta pre cât este necesar în deșteptarea simțului religios prin cântare”²¹. “Cu ocazia călătoriei mele prin Sfântul Munte” – zice Erbiceanu – “a cântat bătrânul Nectarie toată noaptea și a doua zi la Liturghie fără a se simți ostenit”. În anul 1889, când Erbiceanu vizitează Sfântul Munte, Nectarie avea – după părerea noastră – 85 de ani.

Irinarh Șișman spune că „avea un glas organic, dulce și puternic, care umplea toată biserica și nu se cunoștea când cânta. Sta drept, fără șovăire sau gesticulare; privea peste mare și nu încoace și încolo”. “Era falnic, robust, legat, împodobit cu dar de la Dumnezeu”²². Unii greci, zavistuiind neamul românesc, mai ales după secularizarea averilor mănăstirești, când monahii români erau numiți „țiganiul lui Cuza”, ziceau: „Cum se poate ca un vlah să aibă atâta putere de glas și cu pronomiu de psalt; oare noi nu știm să cântăm pe Psaltichie și cu glas, bărâiau zavistnici, că trebuie să fie de neam grec; căci numai Sfântul Ioan Cucuzel au fost psalt și Grigorie Pricana și vreo câțiva cuvioși”.

Monahul român Vârnava din Mănăstirea Esfigmen, în anul 1856, când face descrierea Sfântului Munte, scrie că “Psaltul Nectarie Vasilescu era în acea vreme robust la trup, falnic, cu fața oacheșă, barba mare și împlinită, îmbrăcăminte simplă (...) smerit cu duhul”. “La privegheri când intra în biserică nu mai ieșea și când cânta - am apucat de am văzut” - (zice Irinarh Șișman) “se grămădeau oamenii unul peste altul ca să-l vază (...) fiind odată la hramul Mănăstirii Lavra, Sfântul Atanasie, în 5 iulie 1884. Toți grecii ziceau: iar a început Nectarie Vlahul să cânte”, „căci știa grecește desăvârșit (...) multe cărți de cântări au alcătuit și tradus, care se găsece în Biblioteca Schitului Prodromu”²³.

Văzând grecii că faima lui Nectarie Vlahul s-a întins în toate părțile, unii dintre ei s-au umplut de zavistie. Astfel, „în tinerețile sale (s.n.) Nectarie a fost poftit la Mănăstirea Ivirilor ca să cânte la hramul Maicii Domnului (15 Aug.). Acolo erau și alți monahi greci cântăreți, precum și psalți mari din afară. Psaltul mirean grec de la Patriarhia din Țarigrad și-a luat locul întâi în strana din dreapta și Nectarie în stânga. Proistoșii greci ziceau: «acum să vedem care va rămâne biruitor». Cântând toată noaptea, Părintele Nectarie, cu darul ce-l avea de la Dumnezeu, l-a acoperit pe mirean. La Slavoslovie - că atunci nu-i da pauze - mireanului ambițios, din multa sfortare (...) i-a dat sângele pe nas și, simțind durere în piept, biruit, s-a retras smerit, iar Nectarie mai tare s-a întărit, încât se îndesau și se suiau pe ferestre cei de afară pentru a-l asculta și a-l vedea pe

Nectarie.” La Liturghie a cântat din nou și grecii, monahi și mireni, recunoscând au zis: „Cu adevărat nu este altul mai desăvârșit ca Nectarie Vlahul. El este Protopsalt și Dascăl al Sfântului Munte”.

Atunci grecii, văzându-se rușinați, s-au hotărât să-l otrăvească. „I-au adus o ceașcă mai mare de cafea, ca și când i-ar fi făcut o cinste deosebită. (...) Nectarie a văzut ceva lucind pe deasupra, (...) a gustat de vreo două ori și îndată a început a-l rupe la inimă și, pricepând că i-au pus otravă, a alergat la biserică, a luat candela de la Maica Domnului și, rugându-se, a băut tot untdelemnul și, vărsând, s-a liniștit, scâpând de moarte”.

Acest eveniment este autentic, astfel încât a fost consemnat și în *Patericul* grecesc tipărit de mai multe ori. Vom reproduce textul în varianta grecească²⁴, precum și traducerea în limba română:

Ἐρριξαν στό ποτό τοῦ ψάλτη δηλητήριο

Στήν ιερά Μονή τῶν Ἰβήρον, κατά τήν ἐτήσια πανήγυρι τῆς Παναγίας „Ἡ Πορταίτισης” (15 Αὐγούστου) γιά τήν πανηγυρική ἀγρυπνία, το Μοναστήρι αὐτό εἶχε καλέσει νά ψάλῃ σάν δεξιός πρωτοψάλτης ὁ Ρουμάνος μουσικός Νεκτάριος Μοναχός, ὁ λεγόμενος βλάχος.

Κι ἐδῶ, ὅπως καί στό Ναό τοῦ Πρωτάτου, μερικοί ἀπό φθόνο κινούμενοι, ἔφτασαν στό σημεῖο νά γίνουν ὄργανα τοῦ Σατανᾶ καί γιά νά ἐμποδίσουν τόν καλλίφωνο αὐτόν ψάλτη νά ψάλῃ αὐτός, ὡς δεξιός πρωτοψάλτης, ἔρριξαν δηλητήριο μέσα στό ποτό τοῦ.

Ὁ εὐλογημένος αὐτός μουσικός μέ βαθειά καί μεγάλη πίστι στό Θεό καί τήν Κυρία Θεοτόκο ὄπλισμένος, μόλις κατάλαβε τούς πρῶτους πόνους νά τόν ζώνουν, ἔτρεξε ἀμέσως μπροστά στήν εἰκόνα τῆς Παναγίας Ἐπιτομῆς ἔπαιξε τήν κανδήλι καί ἤπια ὀλόκληρο τό περιεχόμενο τοῦ καί μέ πολύ παράπονο εἶπε:

“Παναγιά μου σῶσέ με, μέ δηλητηρίασαν”.

Ἡ ταχεία σέ ἀντίληψι καί ἔτοιμη βοηθός καί ἰατρός τῶν τῶν ἐπικαλουμένων, Κυρία καί Δέσποινα Θεοτόκος ἅμα ὁ Νεκτάριος ἤπια τό περιεχόμενο τοῦ κανδηλιοῦ, ἀμέσως ἔδωκε τήν θεραπεία, ἔγινε καλά τελείως ὑγίης καί ἔψαλε μέ πολλή διάθεσι σ’ ὅλη τήν ἀγρυπνία.

Ἔτσι γιά νά ντροπιαστοῦν ἐκεῖνοι τοῦ τόλμησαν καί ἔκαμαν αὐτό τό ἔγκλημα, ὁ Νεκτάριος ἔψαλλε καί μέ συντριβή καρδιάς δοξολόγησε τόν

Ἐπίσης καί εὐχαρίστησε τήν Μητέρα τοῦ Θεοῦ Παναγιά μας καί καθῶς ὁ ἴδιος μετά ὠμολόγησε οὐδέποτε ἄλλοτε εἶχε τόση καί τέτοια διάθεσι καί καθαρότητα λάρυγγος, ὅπως εἶχε τή βραδυά ἐκείνη, κατά τήν ὁποία αἰσθάνθηκε ἀνέκφραση χαρά καί ἀγαλλίασι.

Δηλαδή ἔγινε τό ἀντίθετο ἀπό ἐκεῖνο πού ἐπιδίωκε ὁ Σατανᾶς νά τετύχη μέ τούς κακότερους καί φθονερούς αὐτοῦς μοναχούς, οἱ ὅποιοι γιά νά ἱκανοποιήσουν τό πάθος τοῦ φθόνου, σκεφθῆκαν νά φτάσουν καί μέχρι τό ἔγκλημα.²⁴

„*Au pus otravă în băutura cântăreșului.*”

La Mănăstirea Ivirului, la hramul (...) Maicii Domnului Portărița (15 aug.), monahii l-au invitat pe Nectarie Vlahul ca să cânte ca protopsalt. Aici, ca și în biserica Protatului, unii, stăpâniți de invidie, au ajuns până acolo încât s-au făcut unelte ale satanei și să împiedice pe «acest cântăreț cu glas frumos» să fie recunoscut ca prim protopsalt și i-au pus otravă în băutură.

Acest binecuvântat cântăreț, plin de adâncă și mare credință în Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu, îndată ce a simțit primele simptome ale otrăvirii, a alergat la icoana Maicii Domnului Portaitisa, a luat candela și a băut tot untdelemnul din ea, și cu multă mâhnire a zis: «Prea Sfântă Născătoare de Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, cel otrăvit».

Grabnica în primejdii și gata ajutoare și tămăduitoare a celor ce o numesc Doamnă și Stăpână, de Dumnezeu Născătoare, cum a băut untdelemnul din candela degrab i-a dat tămăduire, făcându-se deplin sănătos și a cântat cu mai multă putere la toată privegherea.

Ca să rușineze pe cei care au îndrăznit să comită această crimă, Nectarie a cântat cu inimă înfrântă, a proslăvit pe Cel Prea Înalt și a mulțumit Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu. După cum însuși a mărturisit, niciodată n-a mai avut așa glas bun și curat cum a avut în noaptea aceea, simțind nespūsă bucurie și veselie. S-a întâmpat tocmai dimpotrivă a ceea ce urmărea satana să facă prin acei răi și invidioși monahi, care, pentru a-și împlini patima zavistiei, au gândit să meargă până la crimă.”

De atunci a refuzat orice invitație de a cânta în alte mănăstiri, „fără numai la Lavra șezând pe moșia lor”, deși „îl rugau și multe îi făgăduiau”. Nectarie „se liniștea în Schitul Sfânta Ana cu fratele său, Atanasie, lucrându-și meseria sa – săpături de cruci pentru hrana vieții”.

Când mergea la Lavra să cânte la Hramuri, atâta lume se aduna încât nu mai era loc nici afară, nici înăuntru, oamenii îndesându-se unii peste alții ca să-l asculte pe Nectarie Vlahul.

Odată, tot din invidie, psalții greci, vrând să-l ispitească pe Nectarie, nu i-au adus cartea la vremea Chinonicului pentru a-l cânta. Psaltul român a cântat *Chinonicul* pe de rost timp de treizeci de minute. Din acel moment, proistoșii și călugării Athosului l-au numit pe Nectarie Vlahul „Noul Cucuzel”, „Protopsalt și Dascăl”, „Muzicologhiotatis”, adică „prea învățat în muzică” în întreg Sfântul Munte.

În 1852, când Ieroschimonahul Nifon a început construirea Chinoviului românesc Prodromu, a chemat și pe cuvioșia sa Părintele Nectarie, marele psalt și bunul cunoscător al limbii grecești. Dar nu numai atât: numele lui Nectarie Vlahul era cinstit în mănăstirile atonite, mai ales în Sfânta și Marea Lavră, „la care orice ar fi cerut românii toate le-ar fi dat pentru Nectarie”.

Astfel, fericitul Nectarie și fratele său, Atanasie, văzând că se construiește un edificiu românesc pentru monahii români din Sfântul Munte, „s-au aprins cu multă dragoste patrioticească (...) și ca să ridice și ocară neamului său românesc

la cinstea ce i se cuvenea, căci grecii considerau că vlahii sunt proști și nu au nici o melodie de cântări bisericești, Nectarie și-a lăsat coliba în care stătea la Schitul Sfânta Ana și a venit cu fratele său pentru a se închinovia în Sfântul locaș ce se ridica, supunându-se ca unul din cei mai de jos monahi la toate ascultările schitului (...) făcându-se (...) pildă tuturor. Torcea mătase de făcea ibrișin, apoi împletea la mreji (...) pescuia împreună cu părinții de obște, iar când îi prisosea timpul se îndeletnicea cu talmăcirea Psaltichiei din grecește”, compunând totodată alte cântări bisericești. „Trăind cu noi cuviosul în schit, nu l-am văzut glumind, râzând sau vorbind vorbe deșarte. O vorbă spunea, alta nu mai sporea.” „La biserică el era cel dintâi. La Vecernie, Pavecerniță și Utrenie stătea ca un diamant neclintit.”

Cât despre smerenia sa, aceasta era fără margini. De multe ori îl rugau părinții să fie membru și episcop în Consiliul duhovnicesc și economic „și se lepăda fericitul, spunând că nu e în stare”. Căutându-și liniștea se îndeletnicea numai cu biserica, pentru a îndeplini totul după regulă, după tipicul Sfinților Părinți. În biserică și la masă spunea cuvânt ca un „înger pământean, căci avea talent la cuvânt, ca un ritor prea frumos”. Mulți greci, bărbați vestiți, preoți și arhierii, veneau din țări îndepărtate, din metropole, ca să-l vadă pe fericitul Nectarie și să-i asculte cântările și cuvântul. „Cu cât era mai lăudat, cu atât el se smerea cu privirea în jos căutând iar cu mintea sus înălțându-se ca un vultur cu aripile întinse către cer”. „De multe ori la privegheri l-am văzut umil” – scrie Paisie Lambru – “șezând în strană răpit către Dumnezeu, cu rugăciunea minții în gând și ochii lui fiind plini de lacrimi.”

După ce s-a sfințit biserica catedrală la 21 mai 1866, în Postul Mare, în Postul Sfinților Apostoli și în cel al Maicii Domnului, Nectarie Schimonahul se retrăgea la o sihăstrie numită Vigla, împreună cu fratele său, care-i era și povățuitor și care în Postul Mare mânca numai bob înmuiat și aceasta numai la trei zile. Sâmbăta venea la schit pentru Sfânta Împărtașanie. Mai târziu s-au așezat la Vigla definitiv, venind la schit în timpul săptămânii, sâmbăta și în ajun de sărbătoare. „Aveau și aici o chilie și întreținere atât înăuntru cât și afară.” „Părintele Nectarie cânta iar bătrânul ședea în strană ca un cuvios, având o statură înaltă și cu chip frumos, ochii mici, sprâncenele mari, barba lată și lungă până la genunchi; era croitor prea ales de haine și veșminte preoțești; era un prea înfrânat pustnic, oameni încuviințați în toate afacerile lor.”

După trecerea la cele veșnice a fratelui său, Atanasie (28 Oct. 1872), Nectarie a rămas „liniștindu-se în locul lui până în anul 1884, venind la schit ca și înainte – peste săptămână, sâmbăta și în ajun de sărbători”.

În anul 1884, obștea Mănăstirii Lavra vrând să-l atragă de partea grecilor, i-a propus să se închinovieze în mănăstirea lor, unde va avea totul la dispoziție; în caz contrar, grecii îl amenințau cu izgonirea sa din Sihăstria Vigla, Nectarie fiind atunci obligat să se stabilească în schitul românesc. El a răspuns: „Sunt român și voiesc să mor între frații mei români. Să îmi dați voie trei zile să car bagajul (...) și vă dau înscrisul cu care am cumpărat cu preț de o liră turcească (...) așa că după trei zile a dat înscrisul Lavrioților, ei dându-i lira înapoi. După aceasta și-a ales loc

de liniște la mare la casa de sus, unde a șezut (...) până la moarte, urmând aceeași rânduială ca la Vigla, venind în schit duminica și la sărbători”.

Când Părintele Nectarie avea 90 de ani, Starețul Antipa Dinescu l-a rânduit pe monahul Arcadie ca să-l îngrijească.

În anul 1896, pogorându-se la mare ca să spele un prosop, a căzut rânindu-și mâinile și picioarele. Abia a doua zi l-au găsit părinții, „că nu putea nici să vorbească (...) bătut de ploaie și de vânt toată noaptea. L-au așezat pe un mular și l-au dus la schit, unde a zăcut vreo trei luni”.

Atât s-a nevoit acest fericit Părinte cât ziua și noaptea era ca un soare între părinți. Atrăgându-și dragostea și prețuirea tuturor, voiau să-l fotografieze spre sfârșitul vieții, dar Părintele Nectarie nu voia cu nici un chip. Într-una din zile „a venit la schit un fotograf să fotografieze schitul și pe părinți. Părintele Pimen leroschimonahul Ploieșteanul l-a anunțat pe Părintele Nectarie că are un oaspete, un cunoscut și un bun prieten totodată, care îl așteaptă la arhondaricul cel mare”. Părintele Pimen l-a îndemnat pe Nectarie să se îmbrace cu rasa cea bună și să-și pună culionul cel nou, și mergând acolo, l-au așezat pe scaun, fotografia pozându-l fără știrea și voia sa. „După ce i-a arătat poza (...), se văita: Dă, măi, frate! Să mă pozez eu acum, bătrân, ca tinerii...! Însă părinții l-au mângâiat, să se facă în pace, că vrem s-avem și noi poza cuvioșiei tale după moarte. Și așa s-a făcut în pace.”

Cu privire la data morții sale există mai multe documente inedite sigure. În ms.60/55 (cu nr. vechi de inventar „3221”) scris între anii 1878-1908, la fol.72v, Paisie zice: „Am scris aceste chinonice, traduse de fericitul Nectarie Schi(monahul), fost primul cântăreț în Sfântul Munte, călugărit în Mo(na)s(tirea) N(e)amțului și de acolo au venit la Schitul Sf. Ana (...) De acolo, au venit la Schitul nostru Prodromu punându-se temelie pe la (18)52, fiind și el, au cântat ca un înger fe(ri)citul și au răposat la anul 1899, luna noiembrie în 18 zile la miezul zilei, la 4 ceasuri, fiind de ani 95”.

În manuscrisul 117/74, scris în anul 1901, același Paisie Lambru spune că Nectarie „a venit în Sfântul Munte în Schitul Sfintei Ana în anul 1848 (...) iar pe la anul 1852 a venit și Cuvioșia sa Nectarie cu fratele lui, Atanasie și s-au închinoviat în Sfântul Schit Prodromul, pentru ca să ridice pre neamul său românesc la cinstea sa, că grecii rădeau de români, că sunt proști, neavând nici melodie bisericească. Așa că Nectarie cu fratele lui, lăsând buna liniște din Sf. Ana, s-au făcut începători și pildă tuturor monahilor români. Așa au trăit acest fericit Nectarie până la vârsta de 96 de ani, au răposat la anul 1899, luna noiembrie, 18 zile”.

Diferența de o zi – față de informația lui Irinarh Șișman – provine de la expresia „la miezul nopții, la 4 ceasuri”.

De ce spune Paisie Lambru „în vârstă ca de 96 de ani” în acest manuscris (117/74) – când în Ms.60/95 menționează vârsta de 95 de ani – este un mister. În ultimul său manuscris, 122/129, Paisie – care a viațuit cu Nectarie timp de 40 de ani – spune: „Așa a ajuns la adânci bătrânețe (...) fiind de 95 de ani și s-au sfârșit întru Domnul în zilele Starețului Ghedeon Arhimandritul, la anul 1899 luna decembrie în 5, ziua nașterii lui”.

Aici Paisie – biograful său principal –, care scrisese în două manuscrise (60/55 și 117/74) că a decedat la Noiembrie 18 (de fapt, la data de 17 Nov.), zice: „luna decembrie în 5 ziua nașterii lui, atunci a fost născut”, dezvăluind astfel data nașterii lui Nectarie și motivul pentru care a primit la botez numele Sfântului Nicolae.

La sfârșitul expunerii vieții lui Nectarie (p.647), biograful său principal, Ieromonahul Paisie Lambru din Chinoviul Român Prodomul din Sfântul Munte, spune: „Eu mărturisesc că am fost cu el de la anul 1859. Mi-au spus viața lui Nectarie fratele său, Atanasie, mie, care eram iubit al lui”.

Ultima informație privind data morții lui Nectarie este furnizată de „Registrul Chinoviului Prodomu”, în paginile 6-7, nr.32, fiind inserată următoarea notă: „Din Jud. Fălciu, Orașul Huși. Este tuns în Monahism în Mănăstirea Neamț. A stat și în Schitul Sf. Ana din Sfântul Munte”.

Recapitulând, vedem că datele nașterii sunt circumscrise între anii 1802-1807, iar cele ale morții între anii 1893-1913.

Vicisitudinile vremii au făcut ca muzicologia românească să nu poată fi în posesia datelor personale ale figurilor centrale ale muzicii românești de tradiție bizantină, cum ar fi Eustatie de la Putna, Iovașcu Vlahu, Filotei sin Agăi Jipei, Șărbăniș Protopsaltul, Mihalache Moldovlahul, Iosif monahul de la Neamț etc. Chiar și coordonatele existenței muzicienilor mai apropiați de noi, cum este Macarie Ieromonahul (data nașterii sale se situează între anii 1750-1780), sunt incerte.

Și cu Nectarie Schimonahul s-a petrecut același lucru, cu atât mai mult cu cât a trăit departe de țară, în Muntele Athos.

Poposind timp de doi ani și jumătate (1982-1985) în Sfântul Munte, pentru cercetare și rugă, m-am ocupat îndelung de acest modest schimonah, și, după prelungite cercetări și ezitări, i-am fixat ca dată a nașterii 5 decembrie 1804, iar ca dată a morții 17 noiembrie 1899.

Opera muzicală

„La 1852, când a venit în Schitul nostru – zice C. Erbiceanu – n-a aflat nici o cântare în românește, după cum se cânta la Sfântul Munte și îndată s-a pus cu multă silință și a tradus toate cântările din grecește în românește, iar unele le-a compus sfinția sa din nou.”

Astfel, silindu-se a împodobi Biserica românească din Athos – cu nimic mai prejos decât cea a grecilor –, a tălcuit din grecește *Doxastarul* lui Iacob Protopsaltul (1790-1800) pentru tot anul la praznicele împărătești și toți sfinții care au privegheri, mai frumos decât cel al grecilor; *Triodul*, *Penticostarul* și *Stihirarul* pentru tot anul, toate cântările împodobite cu frumoasă melodie; *Anixandare* – originale și traduse – *Fericit bărbatul*, *Polieieleie*, *Heruvice*, *Axioane*, *Chinonice* duminicale și praznicale și pentru toți sfinții de peste an, *Prohodul Domnului* etc.

Cercetând cu deamănuntul cele 132 de manuscrise aflate în Biblioteca Chinoviului românesc Prodomu din Athos, am găsit o mulțime de date

calendaristice care precizează când au fost compuse sau traduse anumite cântări de către Nectarie Schimonahul.

Cea mai veche cântare cu dată menționată – anul 1849 – este *Sfinte Dumnezeule*, gl. II (ms. rom. nr. 122/129, fol. 1-3).

„În anul 1853, aprilie 23” scrie „cinci axioane” duminicale, cu însemnarea „aceste cinci axioane(...) sunt facerea (...) Părintelui Nectarie” (ms. rom. nr. 65/8).

„*Anixandarele* Sfântului Ioan Cucuzel ce s-au tradus de Hurmuz Hartofilax și acum s-au tradus (...) în românește de însuși Sfinția Sa, Parintele Nectarie (...) la anul 1854, gl. VIII” (ms.rom. nr. 57/42, fol. 23v-32 și 97/33, fol. 23v).

Sfinte Dumnezeule „a lui Teodor Focheos tradus de Pă(rintele) Nectarie la anul 1861” (ms. rom. nr. 65/8, fol. 44v).

În „luna lui iulie, 12 zile, *Slujba Sf(î)ntei Icoane făcătoare de minuni, numită Prodromița*, care s-a zugrăvit singură în țara Românească, în orasul Iași, tonisită (...) la 29 iunie 1863” (ms. nr. 83/11, fol. 48-58; ms. nr. 71/113, fol. 2v- 26v).

În anul 1863 scrie „*patru Slave* de la 1 octombrie *la Acoperământul Maicii Domnului* care, nefiind compuse de protopsalți greci, s-au compus acum de Nectarie Protopsaltul” (ms. rom. 27/23). La Vecernie - *Se bucură împreună cu noi*, gl VIII (p. 36-38); la Litie - *Cugetul curățindu-ne*, gl. II, p. 38-41); la Stihovavnă - *Ca o coroană*, gl. II (p. 41-44); iar la laude - *Precum te-au văzut*, gl. VI (p. 44-47).

La 3 februarie 1866 traduce un *Irmos calofonic* al lui Balasie Preotul, gl. I (ms. rom. 25/106, fol. 78v-79).

La 7 martie 1866 scrie *Sfinte Dumnezeule* (dinamis), gl. II, „traducerea Părintelui Nectarie protopsaltul Seftagorei” (ms. rom. nr. 36/56, fol. 5r-v).

„*Troparul Nașterii* l-au făcut pe musichie (...) Nectarie (...) la anul 1867, decembrie în 22 de zile”, gl. IV (ms. nr. 29/47, fol. 77r- 82).

La 31 august 1868 traduce *Sfinte Dumnezeule* al lui Th. Focaeus (ms. nr. 65/8, fol. 4r-v).

La 31 august compune un *Axion grecesc* (ms. gr. nr. 65/8).

La 7 septembrie compune *Ceea ce ești mai cinstită*, pe toate glasurile, la cererea părintelui egumen Damian Ieroschimonahul (ms. rom. nr. 103/67, fol. 54v).

„La 2 genarie, 1871” compune un *Axion*, gl. VIII, (ms. rom. nr. 36/56, fol. 42r-v și 65/8).

„*Slavoslovie* - a lui Petru Vizantiu - tradusă (...) de (...) 1871, septembrie 1”, gl. V (ms. rom. nr. 72/5, 46).

La 21 aprilie 1872, scrie *Troparul Sfântului Athanasie* (ms. nr. rom. nr. 42/44, fol. 7).

La 25 iunie 1872 traduce *Fericit bărbatul*, gl. VIII, de Manuil Protopsaltul (ms. rom. nr. 61/77, fol. 78-96).

La 26 iunie 1872 traduce *Fericit bărbatul*, de Manuil Protopsaltul (ms. rom. nr. 103/79, fol. 57).

„*Fericit bărbatul*, de (...) la 1872, iunie 26”, gl. VIII (ms. rom. nr. 42/44, fol. 23v-28).

La 10 august 1872, *Aliluia*, gl. I (ms. rom. nr. 35/21, fol. 38).

În anul 1872 compune *Câți în Hristos* (fol. 6) și *Sfinte Dumnezeule* (fol. 93) (ms. rom. nr. 53/100).

În anul 1872 scrie *Icoasele glasurilor* (ms. rom. nr. 99/50, p. 493).

Heruvica ale lui Petru Efesiu au fost traduse pe la anul 1877, luna octombrie (ms. rom. nr. 57/42): gl. I (fol. 50-52); gl. III (fol. 52-54); gl. IV (fol. 54-56); gl. V (fol. 56r-v); gl. VI (fol. 56v-58v); gl. VIII (fol. 58v-61) și ms. rom. nr. 99/50, p. 439-475.

În luna octombrie și la datele de 1 noiembrie 1877, 1 ianuarie 1878, precum și în ianuarie 1897, compune *Axioane* (ms. nr. 99/50).

În anul 1877 scrie *Câți în Hristos* gl. I (ms. nr. 35/21, fol. 9v).

În anul 1877 traduce „*Heruvica mari* ale lui Grigore Protopsaltul pentru când slujeste arhiereul”, gl. V, III, VIII (ms. rom. nr. 122/129, fol. 431-456).

În anul 1877 traduce „*Heruvica mari* ale lui Petru Efesiu, gl. I, III, IV și VIII (ms. rom. nr. 122/129, fol. 412-430).

Alte *Heruvica mari* ale lui Grigore Protopsaltul au fost traduse pe la anul 1877, gl. I-VIII (ms. rom. nr. 75/107, fol. 108-131).

În anii 1877-1880 găsim „*Axioane* compuse de Sfinția Sa, Părintele Nectarie (...), gl. V la 1 noiembrie 1877” (ms. rom. nr. 57/42, p. 22 și 99/50, p. 289-299); „Altul, tot de Părintele Nectarie tonisit la anul 1878 în ianuar(ie) 1”, gl. V (ms. rom. nr. 57/42, p. 22 și 99/50, p. 291-294); „*Axion* compus tot de același, la anul 1879, ianuarie în 7”, gl. V (ms. rom. nr. 57/42, p. 23v și 99/50 p. 294-296).

„*Axion* gl. V tonisit de (...) la 1878, ianuarie 1” (ms. rom. nr. 57/42, fol. 23v-24).

În luna martie 1878 traduce *Sfinte Dumnezeule pe mare* – gl. I-VIII, care se cântă la sfârșitul Slavosloviilor” (ms. rom. nr. 39/6, fol. 265- sq).

„*Fericit bărbatul* (...) tonisit de (...) la 1878”, gl. VIII (ms. rom. nr. 42/44, fol. 21-22v).

„*Axion* - gl. V - tonisit de (...) la anul 1879 în ianuarie 7” (ms. rom. nr. 57/42, fol. 22v-23v).

„*Axion* – gl. V – compus de la 1 noiembrie 1879” (ms. rom. nr. 57/42, fol. 22v-r).

În anul 1879 scrie *Podobia „Mormântul Tău Mântuitorule”* (ms. rom. nr. 35/21, fol. 5).

În ianuarie 1880 traduce două *Heruvica* de la Liturighia Sfântului Grigore Dialogul, ale lui Theodor Focheos (ms. rom. nr. 90/87, fol. 1-3v).

La 10 martie 1880 traduce *Fericit bărbatul*, compus de Theodor Focheos, gl. VII (ms. rom. nr. 61/77, p. 545-564 și 57/42, fol. 141v) .

„Altul al aceluiși gl. leghetos, în 1880, 15 martie ” (ms. rom. nr. 61/77, p. 564-582 și ms. rom. nr. 57/42, fol. 141v - 148v) .

„Altul, gl. VIII, martie 20 ” (p. 582-596).

„*Slavoslovii mici* acum din nou tonisite pe 8 glasuri de (...) la anul 1880 ” (ms. rom. nr. 57/42) gl. I (fol. 119-122); gl. II (122-124v); gl. III (fol. 124v-126v); gl. IV (fol. 127-129); gl. V (fol. 129v-131v); gl. VI (fol. 131v-134);

gl. VII (fol. 134–136v); gl. VIII (fol. 136v–139).

Cântare îngerească “ - două rânduri - acum din nou tonisite (compuse - n.n.) de (...) la anul 1883, iulie 5” (ms. rom. nr. 75/107, fol. 10v–11).

La anul 1883 compune *Axion eamvolicesc*, gl. II (ms. rom. nr. 54/112, p. 348-350).

În anul 1883 compune *Lumină lină*, gl. II, în limba greacă (ms. rom. nr. 122/129, fol. 50r-52r).

“*Chinonic* în Sfânta și luminata zi a Învierii Domului (...) tonisit acum din nou de (...) la anul 1884, aprilie 12”, *Trupul lui Hristos* (...), gl. IV (ms. rom. nr. 71/113, fol. 87–89v).

“*Chinonic – Paharul mântuirii* – la praznicul Născătoarei de Dumnezeu (...) tonisit acum din nou de (...) la anul 1884, aprilie 28 (ms. rom. nr. 75/107, fol. 218-223 și 71/113 , fol. 99-sq).

La 4 august 1884 compune o „*Stihiră* la Paraclis” (ms. rom. nr. 71/113, fol. 75v–77v).

“*Chinonicul - Paharul mântuirii* - facerea Sfinției Sale Părintele Nectarie (...) gl. IV - 1884, august, 15” (ms. rom. nr. 75/107, fol. 235-238).

„*Mathimă* la serbările Maicii Domnului –*Nădejdea lumii cea bună* – tonisită la (...) 1884, noiembrie 11”.

La 21 Noiembrie 1884 compune (facerea...) o *mathimă*, gl. IV „ce se cântă la praznicele Maicii Domnului” (ms. rom. nr. 75/107, fol. 255v–260v).

„*Mathimă* la serbările Maicii Domnului - *Nădejdea lumii cea bună* - tonisită la (...) 1884, noiembrie 11” (ms. rom. nr. 72/5, p. 46 și 71/113, fol. 255v-260v).

Paharul mântuirii, „altul nou”, facerea (...) la 23 aprilie 1885 (ms. rom. nr. 75/107, fol. 244v-247).

„*Chinonic* la Sfinții cuvioși, ierarhi și mucenici - *Întru pomenire veșnică va fi dreptul*, gl. III - tonisit de (...) la anul 1885, aprilie 23” (ms. rom. nr. 75/107, fol. 244v-247 și 71/113, fol. 218-223).

La 10 mai 1885 traduce *Heruvice* (ms. rom. nr. 122/129, fol. 61-84).

„*Heruvice* ale Efesului (...) traduse de (...) la 1885, iulie 15” (ms. rom. nr. 73/17, gl. V, fol. 146-147); gl. IV (fol. 147v –148v); gl. VII (fol. 148v – 150); gl. VIII (p. 150-151).

În anul 1885 traduce *Heruvice mari* gl. I-VIII ale lui Constantin Protopsaltul (ms. rom. nr. 122/129, fol. 175-209).

„*Slujba* de la octombrie, 1, *Acoperământul Maicii D(o)mnului* este compunerea Sf(i)nției Sale, Protopsaltului Schimonah Nectarie, 1888, martie 13” (ms. rom. nr. 80/109, fol. 48v).

Chinonic a(l) Păr(intelui) Nectarie (...) 3 iulie 1890, gl. I (ms. rom. nr. 73/17, fol. 344).

La 1892 scrie o *Mathimă* pentru evlavia Părintelui Sava Schimonahul.

Recapitulând, putem conchide că Nectarie Schimonahul și-a început activitatea componistică și de traducător cel puțin din anul 1849, când se afla în chilia sa din

Schitul Sfânta Ana. Această activitate s-a desfășurat până în anul 1892, când, la vârsta de 88 de ani, scrie *mathima* mai sus menționată.

*

Afară de cântările mai sus menționate, scrise sporadic la datele calendaristice amintite, Nectarie traduce sau compune tomuri întregi de cântări care au circulat pe la toți românii din Sfântul Munte, fiind permanent copiate cu măiestrie de către ucenici ai săi până spre 1939, când găsim caligrafiate – după originalele lui Nectarie – ultimele volume de acest fel.

În continuare vom trece în revistă, în ordine cronologică, aceste manuscrise originale sau copii aflate în Biblioteca Chinovului românesc Prodromu – Athos.

Ms. rom. nr. 21/45: „ANTOLOGHIE (Pagina de titlu, scrisă de altă mână) Izvod de psaltichie scoasă din grecește și scrisă de însuși Părintele Nectarie monahul (...) din anul 1853 până acum, 1867” VI+ 260 (fără paginație originală²⁵). Acesta este, deci, un manuscris autograf al lui Nectarie²⁶.

Ms. rom. nr. 24/78, 6+674 pagini (fără paginație originală): „DOXASTAR, originalul monahul(ui) Nectarie, primul dascăl de musică bisericească al Sfântului Munte, de națiune moldo-român din orașul Huși; chinovial, ctitor și tipicar al Chinovului român Prodromu din Sfântul Munte Athos, unde le-a și scris, traducții și compuneri, având un adaos de *Anixandare* ale lui Cucuzel, tot traducția Cuvioșiei Sale - 1863”. Este, deci, tot un manuscris original autograf, cu titlul scris de altă mână.

Ms. rom.-gr. nr. 25/106 (nr. vechi de inventar „3250”), 89 fol. (fără paginație originală), scris între anii 1863-1866, de copiiști anonimi și de Calistrat Ierodiaconul²⁷, în Prodromu- Athos.

Ms. rom. nr. 27/23 (nr. vechi de inventar „1718”), 270 de pagini (fără paginație originală): „DOXASTARIU - pe lunile septembrie-ianuarie - ce cuprinde în sine slavele tuturor praznicelor împărătești (...) și ale sfinților celor mai însemnați (...), facerea lui Iacov Protopsaltul;

Iară slavele stihoavnelor sunt facerea lui Hurmuz Hartofilax. S-au tradus acum din nou (...) de (...) Nectarie, monahul prodromit, protopsaltul Sfântului Munte al Athosului. S-au prescris de pre însuși izvodul numitului (...) tomul întâiu la anul de la H(risto)s 1865 în luna lui august²⁷, de Calistrat Galactionovici nemțean”.

Ms. rom. nr. 29/47 (nr. vechi de inventar „802”): LITURGHIER-UTRENIER, 134 fol. (fără paginație originală), cu multe cântări traduse sau compuse de Nectarie „Protopsalt tuturor psalților” (fol. 31). Manuscrisul a fost lucrat de patru copiiști anonimi, probabil la Prodromu-Athos, înainte de 1866.

Ms. rom. nr. 30/1 (nr de inventar „1717”), 192 pag. (fără paginație originală): „DOXASTARIU ce cuprinde (...) slavele (...) duminicilor Triodului și ale Penticostarului, care sunt facere a lui Iacov Protopsaltul, iar slavele (...) stihoavnelor sunt facerea lui Hurmuz Hartofilax, acum întâi traduse (...) de cel întru

ostenele osârdnic (...) Nectarie (...) anul 1866, luna martie 15." Copist: Calistrat Ierodiaconul la 1886 în Chinoviul românesc Prodromu-Athos²⁸.

Ms. rom. nr. 31/28 (nr. vechi de inventar 3051), 40 fol. (fără paginație originală): „PROHODUL D(O)MNULUI(...) acum din nou compus, întocmai bine așezat pe musicie (...). Cu blagoslovenia Prea Cuviosului Stareț Nifon Ieroschimonahul, prin îndemnarea și sârghiunța a tot soborul, de cel întru ascultare osârdnic. (...) Nectarie (...) anul 1866, luna aprilie 16". Copist: Calinic Ieromonah²⁹.

Ms. rom. nr. 32/32 (nr. vechi de inventar „1773”), 4+32 fol. (paginație originală): „PROHODUL D(OMNULUI) (...) compunerera monahul(ui) Nictarie (...)1867, prescis în anul 1867, martie 20 de (...) Kallistrat Galactionovici-Nemțan.”

Ms. rom. nr. 33/37: „DOXASTARIUL (septembrie-august), ce cuprinde slavele praznicelor preste an și la sfinți cu priveghere al lui Iacov Protopsaltul, traducere de Nectarie (...) prescis de Ieromonahul Paisie Lambru-Ploieștean, anul 1868” (271 fol.).

Ms. rom. nr. 34/48, 161 pagini (fără paginație originală): „HERUVICO-KINONICAR ȚI AXIOANE. TraducȚii Ți compuneri ale Părintelui Nictarie (...), jumătate de dânsul scrisă Ți de Ierod. Calistrat restu'...” La subsolul paginilor 1-15, citim: „Această Antologhie – adunare – de Heruvice Ți Axioane este a Sf(i)nteii Chinovii Prodromul Moldo-românesc din Sf(â)ntul Munte Athos, scrisă de Sf(i)nȚia Sa, Păr(in)t(ele) Nectarie Nem\eanul – monah Ți protopsalt al Sfântului Munte Ți de nevrednicul Ierod. Callistrat Galactionovici din Sf(ânta) M(ânăstire) Secul la anul 1869”.

Ms. rom. nr. 35/21 (nr. vechi de inventar „1435”), 44 fol.: ANTOLOGHIE 1869-1879. Copist: „Ierod. Callistrat Galactionovici Nemțan”³⁰.

Ms. rom. nr. 37/24 (nr. vechi de inventar „1719”): „DOXASTARIU (pe lunile februarie- august); tomul al II-lea, facerea lui Iacov Protopsalt, iară slavele stihoavnelor sunt facerea lui Hurmuz Hartofilax, tradus (...) de (...) Nectarie, Protopsalt aghiorit (...) prescis în anul 1870, martie, 20 de Callistrat Galactionovici Ierodiacon.”

Ms. rom. nr. 38/30 (nr. vechi de inventar „1697”), 233 fol. (fără paginație originală): ANTOLOGHION (1870). Cuprinde printre alte cântări și un „Asmaticon (cântare anghelicească) pe mare la Slavoslovii” - gl. VI - „facerea S.S. părintelui Nectarie monahul celui împodobit cu darul celui mai dinainte Protopsalt al Sfântului Munte Athonu.” Copist: Callistrat Galactionovici Nemțan.

Ms. rom. nr. 39/60 (nr. vechi de inventar „1791”), ante 1872, 326 fol. (fără paginație originală): VECERNIER-UTRENIER. Copist: anonim, posibil Paisie Ploieșteanul (fol. 250v).

Ms. rom. nr. 40/19 (nr. vechi de inventar „3621”), 35 fol. (fără paginație originală): PROHODUL D(O)MNULUI. Autor - Nectarie Protopsaltul; copist – anonim; loc - probabil Prodromu-Athos, anul 1872.

Ms. rom. nr. 41/63 (nr. vechi de inventar „1774”), 55 fol. (fără paginație originală): PROHOD „după originalul părintelui Nectarie”. „Pre acest (Prohod) (...) Nectarie I-au și bine alcătuit pe glasul musiciei, puind și cuvintele întocmai după

Triod, neadăugând sau scăzând vreo silabă și l-au și scris precum se vede în vreme numai de trei zile, acum în anul 1866, martie 16 zile”. Copist: probabil Paisie Ieroschimonahul.

Ms. rom. nr. 44/86 (nr. vechi de inventar „1698”), XI+279 fol.: ENGOLPION sau flori alese de cântări bisericești compuse, iară altele și traduse (...) de (...) Nectarie (...) prescrise de Isihie, Ierodiacon Petrescu Cârjan³¹ la anul 1875”.

Ms. rom. nr. 45/81 (nr. vechi de inventar „1761”), VII+236 fol. (fără paginație originală): „STIHIRAR de cântări, podobii care se cântă la privegheri, traduse de (...) Nectarie (...) prescrise (...) în două tomuri (...) ianuarie- august 1875. Tomul II de Ierom. Natanail.”³²

Ms. rom. nr. 46/82 (nr. vechi de inventar „1763”), III+116 fol. (fără paginație originală): „CARTE STIHIRAR de cântări, podobii care se cântă la privegheri, traduse de (...) Nectarie (...) prescrise (...) în două tomuri (...) septembrie-decembrie, anul 1875.” Tomul I de Ieromonah Natanail „strana dreaptă”.

Ms. rom. nr. 47/83 (nr. vechi de inventar „1772”), IV+120 fol. (fără paginație originală): „CARTE STIHIRAR de cântări, podobii care se cântă la privegheri, traduse de (...) Nectarie (...) prescrise (...) în două tomuri (...) septembrie – decembrie, anul 1875”. Tomul I de Ieromonah Natanail „strana stângă”.

Ms. rom. nr. 48/85 (nr. vechi de inventar „1764”), IX+234 p. (paginație originală până la p. 215): „CARTE STIHIRAR de cântări, podobii care se cântă la privegheri, traduse de (...) Nectarie (...) prescrise (...) în două tomuri (...) ianuarie-august, anul 1875. Tomul II de Ieromonah Natanail.” „Strana stângă”.

Ms. rom. nr. 49/ 65 (nr. vechi de inventar „3254”), 253 fol. (fără paginație originală): STIHIRAR, „Carte de cântări, podobii care se cântă la privegheri, traduse de (...) Nectarie (...), prescrisă de (...) Nicandru”. „Toate(...) pã un an întreg afarã de ale Triodului și Penticostarului. La anul 1876.”

Ms. rom. nr. 50/95 (nr. vechi de inventar 1711), VIII+257 fol. (paginație originală): ELGOLPION-UTRENIER. Copist: Isihie³³ (Ierod.) în Prodromu- Athos, anul 1876.

Ms. rom. nr. 51/96³⁴: „ANTOLOGHIE sau floarea legerea (...) Liturghie, scrisă (...) în Schitul Lacu la chilia Sfântului Ierarh Nicolae, de (...) Zosima m(ona)h(ul) Colonistul, la anul 1876, martie 15.”

Ms. rom. nr. 52/101,³⁵ V+180 fol.: „ANTOLOGHIE de cântări bisericești; s-au scris în Schitul Lacu la chilia Sfântului Ierarh Nicolae, de (...) Zosima m(ona)h(ul) Colonistul, la anul 1876, martie, 15.”

Ms. rom. nr. 53/100 (nr. vechi de inventar „3253”), 195 fol. (paginație originală): „ANTOLOGHIE (LITURGHIER), carte de cântări bisericești, care cuprinde întru sine toate cântările de Liturghie preste tot anul, precum și din Postul mare. Traduse (...) de (...) Nectarie monahul (...) S-au prescris de (...) Ieroschidiaconul Nicandru³⁶ la anul 1876, martie în 4 în Sfânta Chinovie.”

Ms. rom. nr. 54/112,³⁷ 1876-1886, VI+352 pagini (fără paginație originală): ANTOLOGIE. Copiști: Isihie Prodromitul în Prodromu și Iacob Monahul³⁸ în Provata-Athos, la 1876 și respectiv 1886.

Ms. rom. nr. 56/31 340 p. (fără paginație originală): STIHIRAR, pe tot anul, autor Nectarie Psaltul. Copist: „Paisie Ierodiaconul (...) 1877 nov. 3.”

Ms. rom. nr. 57/42 (nr. vechi de inventar „3255”), 235 fol. (fără paginație originală): ANTOLOGHIE scrisă între anii 1877-1880; cuprinde multe cântări cu date fixe de creație ale lui Nectarie.

Ms. rom. nr. 58/57, 62 fol. (fără paginație originală): PROHOD. La fol. 59v citim: „Pre acest prohod, după cererea a tot soborului (...). Și văzând atâta dragoste a părinților, punând toată silința cuvioșia sa, Părintele Nictarie, I-au bine alcătuit pe glasul muzicii (...); s-au scris precum se vede numai în trei zile la anul 1866, luna martie, 16 zile, psalți fiind atunci Theofan³⁹ Sc(himonahul), Silvestru⁴⁰ Sch(imonah), Calinic Ierom., Gherontie Ierom.⁴¹, Daniil m(onah)⁴², Calistrat Ierod.”. Copist: Paisie Ieroschimonah; anul 1878.⁴³

Ms. rom. nr. 59/64 (nr. vechi de inventar „3256”), 4+56 fol. (paginație originală): „PROHODUL DOMNULUI (...) compus și întocmit bine pe muzichie de Părintele Ne(c)tarie (...) și s-au prescris de (...) Nicandru Ieroschim. (...) la anul 1885”.

Ms. rom. nr. 60/55 (nr. vechi de inventar „3221”), 153 fol. (fără paginație originală): ANTOLOGHIE, anii 1878-1908.

Ms. rom. nr. 61/77 (nr. vechi de inventar „3612”), 598 p. (paginație originală): „FLORI ALESE DE CÂNTĂRI BISERICEȘTI, trebuincioase la înserarea mică și mare și la priveghere, scrise cu binecuvântarea și stăruința Ierosch. Damian⁴⁴, superiorul Schitului Chinovial Român (...), pentru trebuința cuvioșiei sale (...) la care s-au ostenit Ierod. Isihie cu scrierea paralaghiei, Ierom. Nathanail cu punerea mărturiilor și gorgoanelor și Schim. Neofit⁴⁵ cu scrierea melosului (textului literar -n.n.), care s-au terminat în anul 1879, luna sept.”

Ms. rom. nr. 62/75 (nr. vechi de inventar „3613”), 388 p. (paginație originală): „CARTE DE CÂNTĂRI BISERICEȘTI trebuincioase la dimineți (...), la care s-a ostenit Ierod. Isihie (...), Ierom. Nicandru (...) și Neofit (...) care s-a terminat în anul (...) 1879.”

Ms. rom. nr. 63/76 (nr. vechi de inventar „3614”), 484 pagini (paginație originală): „CARTE CU CÂNTĂRI BISERICEȘTI, trebuincioase la dimineți (...)”, „la care s-a ostenit Ierod. Isihie cu scrierea paralaghiei (...) Ierom. Nathanail cu punerea mărturiilor și a gorgoanelor și (...) Neofit Schimonahul cu scrierea melosului (a textului literar - n.n.). Care s-a terminat în anul 1879, sept. 30.”⁴⁶

Ms. rom. nr. 64/46 (nr. vechi de inventar „1766”), 302 p. (fără paginație originală): „STIHIRAR - TRIOD - PENTICOSAR”, scris de Ierom. Nathanail (p. 1-88) înainte de anul 1879, (când a decedat) și de Ierom. Nicandru la anul 1893”.

Ms. rom. nr. 65/8 (nr. vechi de inventar „1678”), 65 fol.: PSALTICHIE. Copist: Clement Ierusalimiteanul⁴⁷ în Chinoviul român Prodromu-Athos, la anul 1880.

Ms. rom. nr. 67/52 (nr. vechi de inventar „5984”), 5+113 fol. (paginație originală): ANTOLOGHION. Copist: Iacob Schimonah⁴⁸, anul 1888, în Schitul Lacu-Athos.

Ms. rom. nr. 68/84 (nr. vechi de inventar „1716”), 151 fol. (paginație originală): „DOXASTARIU ce cuprinde în sine slavele (...), facerea lui Iacov (...) iară slavele Stihovnelor sunt ale lui Hurmuz Hartofilax. S-au tradus de (...) Nectarie (...) s-au prescriș (...), după însuși originalul traducătorului de mine (...) Nicandru Ieromonahul. S-au isprăvit de scris în anul 1882.” Vol. II - lunile febr.-aug. (pentru strana dreaptă).

Ms. rom. nr. 69/80 (nr. vechi de inventar „1714”), 124 fol. (paginație originală): „DOXASTARIU ce cuprinde în sine slavele (...) duminicilor Triodului și ale Penticostarului, facerea lui Iacov Protopsaltul, iar salvele Stihovnelor sunt ale lui Hurmuz Hartofilaxul. S-au tradus de (...) Nectarie (...). S-au prescriș (...), după însuși originalul traducătorului, de mine, (...) Nicandru Ieroschimonah, 1883, martie.”

Ms. rom. nr. 70/58, 57 fol. (fără paginație originală): ANTOLOGHIE. Cuprinde și cântări ale lui Nectarie Sfetagorețul. Copist: Paisie Ploieșteanul, în Prodromu-Athos, anul 1884.

Ms. rom. nr. 71/113, vol. I 3+99 fol. și vol. II 232 fol. (paginație originală): ANTOLOGHIE. Cuprinde „slujba Paștilor, scrisă la 1884, martie, de (...) Iacob monahul”.

Ms. rom. nr. 72/5, 94 p. (fără paginație originală): MATIMATAR. Copiști: Climent Monahul, „prim cântăreț în Chinovia română Prodromu-Athos” și Paisie Lambu, la anul 1885 și respectiv 1904.

Ms. rom. nr. 73/17 (nr. vechi de inventar “3740”), XXVIII+449 fol. (paginație originală): ENGOLPIOIN. Cuprinde și cântări traduse sau compuse de Nectarie monahul. Copist: Paisie Lambu, în Muntele Athos, între 1885-1898.

Ms. rom. nr. 74/71 (nr. vechi de inventar „3047”), V+340 fol. (paginație originală): „CARTE de cântări bisericești foarte frumoase și prea alese. Tomul 1 și al 2-lea pentru slujba privegherilor (...) Traduse (...) și altele compuse de (...) Nectarie Protopsaltul Hușeanu (...) care acum s-au prescriș (...) de Callinic Ieromonahul la 1885.”

Ms. rom. nr. 75/107 (nr. vechi de înregistrare „28”), 307 fol. (paginație originală): „ANTOLOGHIE de cântări bisericești. Tomul al 3-lea. Tradusă (...) faceri a feluri de dascăli. S-au scris de (...) Iacob monahul (...) la anul 1885, Oct. 26, Sf(ă)n(tul) Munte Athon.”⁴⁹

Ms. rom. nr. 76/114 (nr. vechi de inventar „706”), 307 fol. (paginație originală): „CARTE de cântări bisericești. Tomul întâi și al doilea (...) UTRENARIU (...) S-au scris de (...) Iacob monahul (...) anul 1885.”

Ms. rom. gr. nr. 78/114 (nr. vechi de inventar „3049”), 127 fol. (fără paginație originală): „CÂNTĂRI alese pentru Sfintele Liturghii (...) unele (...) compuse și altele traduse de psaltu Nectarie și s-au prescriș (...) la anul 1879 de Ieroschimonahul Callinic.”

Ms. rom. nr. 80/109 175 fol. (paginație originală): „DOXASTARIU, Tomul 2: Slavele, lunile iunie-decembrie, ale lui Iacov și Hurmuz traduse de (...) Nectarie (...). Prescrise după original de (...) Gherontie Prodromitul pentru Sf(i)nția sa Părintele Climent Ieroschimonahul și Psaltul, 1888.”⁵⁰

Ms. rom. nr. 81/110 (nr. vechi de inventar „3048”), 173 fol. (paginație originală): „DOXASTARIU, Tom I cu Slavele pe lunile ianuarie-mai, ale Triodului și ale Penticostarului. Compunerea lui Iacov și Hurmuz, traduse (...) de Nectarie (...) și prescrise după originale de (...) Calinic, 1888.”⁵¹

Ms. rom. nr. 82/111, 121 p. (paginație originală): „DOXASTARIU, Tom 2 cu Slavele (...) pe lunile Iunie-Decembrie, compunerea lui Iacov (...) și Hurmuz (...) traduse (...) de Nectarie (...) și prescrise după originale de (...) Calinic, 1888.”⁵²

Ms. rom. nr. 83/9, 18+244 fol. (paginație originală): „LITURGHIERUL Sfântului Ioan Gură de Aur tradus și compus de Nectarie”. Copist: Dometie Ierod, Chinoviul Românesc–Athos, la 1889.

Ms. rom. nr. 84/11 (nr.vechi de inventar „1765”), 116 fol. (fără paginație originală): „STIHIRAR, carte de cântări, podobii care se cântă la privegherile Triodului, Penticostarului și altele, toate tonisite (compuse – n.n.) de (...) Nectarie (...)” Copist: Ieromonah Nicandru în Chinoviul Românesc Prodromul–Athos, la 1891.

Ms. rom. nr. 85/62, 55 fol. (fără paginație originală): PROHOD. Copist: Isihie Ierodiaconu, în Chinoviul Românesc Prodromul–Athos, febr. 1893.

Ms. rom. nr. 87/91, I+90 p. (paginație originală): „CĂRTICIC, împodobit cu florile bisericștilor cântări” (sic). Copist: “Sava Monahul⁵³ Cântăreț–Ploescianu, anul 1894”.

Ms. rom. nr. 89/38, 302 fol. (paginație originală până la fol. 162): „CARTE de cântări bisericști care se cântă la privegheri.” „S-au scris la anul 1897 febr. 12, Sfântul Munte Athos – Careea”. Copist nemenționat, identificat de noi cu Paisie Lambru.

Ms. rom. nr. 90/87 (nr.vechi de inventar „3251”), 40 fol. (paginație originală): PSALTICHIE. Copist: Paisie (Lambru) în Chinoviul Românesc Prodromul–Athos, martie 1898.

Ms. rom. nr. 91/15, 52 fol. (fără paginație originală): “ANTOLOGHIE. Copist: Is(ihie) le(rom.) în Athos, 1899.”

Ms. rom. nr. 92/3 (nr. vechi de inventar „3611”), 410 p. (fără paginație originală), a II-a jumătate a sec. XIX: „DOXASTARIU pe lunile Septembrie-Ianuarie tradus de Nectarie. Copist anonim, loc necunoscut, posesor Damian Ieroschimonah din Prodromul.”

Ms. rom. nr. 95/27, 38 fol. (fără paginație originală), a II-a jumătate a sec. XIX: „Cântări la VECERNIE și UTRENIE.” Copist: Pimen Monahul⁵⁴ în Chinoviul Românesc Prodromul–Athos.

Ms. rom. nr. 96/32, 57 fol. (fără paginație originală): PSALTICHIE. Copist: Pimen Monahul, Prodromul–Athos, sec. XIX (a II-a jum.).

Ms. rom. nr. 100/53, sec.XIX (a II-a jum.), 146 fol. (fără paginație originală): LITURGHIER – CHINONICAR. Copist anonim, loc necunoscut.

Ms. rom. nr. 103/67 (sfârșitul sec. XIX), 57 fol. (fără paginație originală): ANTOLOGHION. Copist: Paisie Ieromonah și un anonim; loc necunoscut.

Ms. rom. nr. 104/72 (nr. vechi de inventar „3620”), 10+278 p. (fără paginație originală), a II-a jumătate a sec. XIX. STIHIRAR pe lunile Septembrie–Decembrie. Pe paginile 62, 86, 139, 140, 142, 143, 160, 163, unde copiatorul a sărit câte unul-două rânduri de text muzical, completările sunt făcute în subsol chiar de către Nectarie Vlahul. Copist: anonim; loc: Chinoviul Românesc Prodromul–Athos.

Ms. rom. nr. 106/12, 348 pag. (fără paginație originală), a II-a jum. a sec. XIX. LITURGHIER. Copist: anonim, posibil Sava Monahul, în Chinoviul Românesc Prodromul–Athos.

Ms. rom. nr. 115/34, 51 fol. (fără paginație originală), sfârșitul sec. XIX–începutul sec. XX. PSALTICHIE. Copist: Ierod. Paisie Lambru, în Chinoviul Românesc Prodromul–Athos.

Ms. rom. nr. 116/14, 278 fol. (fără paginație originală): „VECERNIER–ANOTOLOGHIE, 1900–1908, toate pe deplin cântări alese ale fericitului monah Nectarie Vasilescu Prodromit.” Copist: Paisie Lambru, în Chinoviul Românesc Prodromul, Careea și Insula Tasu.

Ms. rom. nr. 117/74, 8+438 fol. (paginație originală): „ENGOLPION sau ȘTUBEIU (flori alese). Cântări bisericești, unele compuse, altele traduse (...) de (...) Nectarie Vasilescu (...) cu cele trebuincioase ale Sfintei Liturghii, prescrise de Ieromonah Paisie Lambru Prodromit (...) anul 1901, iulie 20.”

Ms. rom. nr. 119/40, 251 fol. (paginație originală): UTRENIER. Copist: Ieroschim. Paisie Lambru Ploieșteanul, în Chinoviul Românesc Prodromul–Athos, 1903–1908.

Ms. rom. nr. 120/73 (nr. vechi de inventar „5982”), 8+231 fol. (paginație originală): „CARTE ce coprinde diferite cântări (...) unele traduse și altele compuse de (...) Nectarie Schimonahul (...) S-au prescris (...) de mine m(o)n(a)h(ul) Iacovu la anul 1904, Prodromul.”

Ms. rom. nr. 121/41, 49 fol. (fără paginație originală): ANTOLOGHIE. Copist: probabil Iacob Deciu din Slănic, în Chinoviul Românesc Prodromul–Athos, anul 1906.

Ms. rom. nr. 122/129: „ENGOLPION sau buchet de cântări alese ale Sfintei Liturghii (648 file), unele compuse, altele traduse (...) de fericitul părintele Nectarie Schimonahul, fostul protopsalt al Sfântul Munte Athos (...) și s-au prescris de mine Paisie Ieromonahul (...) la anul 1911.” La fol. 640v-647v este scrisă pe larg „Viața și petrecerea Cuviosului Părintelui nostru fericit Nectarie Schimonahul”.

Ms. rom. nr. 125/104, 149 fol. (paginație originală): „ENCOMION format din diferite cântări bisericești (...) s-au prescris spre evlavia Părint(elui) Ierod. De la

Cucuvino (...loc gol) Sfântul Munte Afton.” Copist: S(chimonahul) C(hesarie)⁵⁵, în 1919, la Prodromul–Athos.

Ms. rom. nr. 126/43 (1928–1932), 236 fol. (fără paginație originală): MISCELANEU. Copist: Varahiil⁵⁶ Schimonahul, în Chinoviul Românesc Prodromul–Athos.

Ms. rom. nr. 127/98, anul 1937, 58 fol. (fără paginație originală): DOXASTAR. Copist: Schimonahul Varahiil, în Muntele Athos.

Ms. rom. nr. 128/39, 114 fol. (fără paginație originală): „DOXASTAR ce cuprinde Slavele duminicale (ale) Triodului și Penticostarului, facerea lui Iacob Protopsaltul, iară Slavele Stihovnelor sunt facerea lui Hurmuz Hartofilaxul. S-au tradus (...) de psaltul Nectarie Prodromitul. Tomul III. S-au prescris după cererea Sch(imonahului) Gherm(an) cânt(ărețul), 1939.” Copist: posibil Chesarie, în Athos.

Ms. rom. nr. 129/51, 184 fol. (paginație originală): „DOXASTAR ce cuprinde Slavele (...) din lunile Sept.–Ian. (...) S-au tradus (...) de Psaltul Nectarie. Tomul I (...) Copist: Chesarie Schimonahul (fol. 18r), la 6 mai 1939, în Chinoviul Românesc Prodromul–Athos.”

Ms. rom. nr. 130/49, 148 fol. (paginație originală): „DOXASTAR ce cuprinde Slavele (...) din lunile Febr.–Aug. (...) S-au tradus (...) de Psaltul Nectarie Prodromitul. Tomul II.” Copist: Chesaros (fol. 56), în Prodromul–Athos, 1939.

După cum se poate vedea, opera muzicală inedită a lui Nectarie Schimonahul este imensă, mai bogată decât a tuturor psaltșilor români din secolele XVI–XX.

În acest studiu ne-am referit numai la manuscrisele muzicale aflate în Biblioteca Chinoviului românesc Prodromu, dar acestea sunt mult mai multe și se află împrăștiate pe la toate chiliile românești și chiar pe la mănăstirile grecești, cu deosebire la Marea Lavră și la Sfântul Pavel.

Opera muzicală a lui Nectarie a fost rescrisă de ucenicii săi cu multă artă și meșteșug, astfel încât multe manuscrise pot fi considerate piese de muzeu.

Recapitulând, vedem că (în ordine alfabetică): Calinic Ierodiaconul a copiat cinci manuscrise⁵⁷, Calistrat Galactionovici – opt⁵⁸, Chesarie Schimonahul – patru⁵⁹, Clement Schimonahul – două⁶⁰, Dometie Ieromonahul – unul⁶¹, Gherontie Ieroschimonahul – unul⁶², Iacob (Deciu) Protopsaltul – patru⁶³, Iacob (Răduleanu) Schimonahul – două⁶⁴, Isihie Ierodiaconul – cinci⁶⁵, Isihie Petrescu – trei⁶⁶, Nathanail Ieromonahul – șapte⁶⁷, Neofit Schimonahul – trei⁶⁸, Nicandru Ieroschimonahul – opt⁶⁹, Paisie Lambru – șaptesprezece⁷⁰, Pimen Ieroschimonahul – două⁷¹, Sava Schimonahul – două⁷² și Zosima Monahul – două⁷³.

Mulțimea manuscriselor copiate de ucenicii săi dovedește largă circulație a operei muzicale a lui Nectarie.

În a doua jumătate a secolului XIX, Nectarie Schimonahul a înființat la Chinoviul românesc Prodromu o școală de psaltichie pentru călugări, renumită în tot muntele Athos. Aici - spune C. Erbiceanu - Nectarie avea „până la 70 de ucenici pe care-i învăța meșteșugul psaltichiei”⁷⁴. Români, greci, ruși, bulgari, macedoneni

și sârbi, toți câți vroiau să devină psalți desăvârșiți, veneau la Prodromu să ia lecții de la vestitul dascăl Nectarie. „Nimeni nu îndrăznește a se numi cântăreț desăvârșit până nu venea la Nectarie să-l cerceteze. Dacă compunea cineva o cântare nouă, o aducea întâi la el și-o vadă și, dacă zicea că este bună, o tipărea, iar de nu, o lepăda.”⁷⁵

Dintre ucenicii săi, care au ieșit psalți vestiți în mănăstirile athonite, se cunosc numai câțiva: Cosma, întâiul priestos la Mănăstirea Ivron; Maxim, la Mănăstirea Esfigmenu; Paisie Ieromonahul și Dorotei, la Mănăstirea Dionisiu; Ieromonahul Damaschin și monahii Teofil, Antonie, Ilie, Hrisant, Serafim și Metodie, la Schitul Sfânta Ana. Mulți dintre ei au fost uitați. În Prodromu, afară de cei menționați, îi mai amintim pe: Gherman Cântărețul, Chiril Schimonahul⁷⁶, Daniil Schimonahul, Nazarie, Grigorie și „Daniil, care mai târziu ajunge protopsalt la mitropolia din București”⁷⁷.

Mulțimea ucenicilor dovedește, alături de mulțimea manuscriselor - rescrise după originalele sale -, amploarea și temeinicia școlii de muzică a lui Nectarie.

În 1999, la 17 noiembrie, Nectarie Schimonahul a împlinit 100 de ani de la trecerea sa întru cele veșnice, astfel încât prin acest studiu aducem cinstire și un pios omagiu celui mai mare compozitor și interpret român de muzică psaltică din toate vremurile, supranumit „al doilea Cucuzel”, „privighetoarea Sfântului Munte”, „protopsalt al tuturor psaltților”.

NOTE

¹ C. E(rbiceanu): *Câteva date asupra Părintelui Ieromonah Nectarie, Protopsalt la Sfântul Munte Athos, șezător la schitul românesc de acolo numit Prodromu*, în B.O.R. București, an XIII (1889) nr. 6 (sept.) p. 410.

² Ibidem 411.

³ Ieromonah Ioanichie Bălan: *Pateric românesc*, București, 1980, p. 501.

⁴ C. E. op. cit. p. 412.

⁵ Mironescu, Alexandru : *O călătorie la Constantinopol și Sfântul Munte*, Ploiești, 1907, p. 224.

⁶ Știre preluată de la C. E., p. 412.

⁷ Ieromonah Dometie Ionescu: *Antologie* (...), București 1898, p. III.

⁸ Nifon N. Ploieșteanu: *Carte de muzică bisericească*, București, 1902, p. 76.

⁹ Dr. Cireșeanu, Badea: *Călătoria mea la Sfântul Munte Athos, în Palestina și Egipt*, în B.O.R., București, an. XXX (1906) nr. 8 (nov.) p. 942-943.

¹⁰ Dr. Cireșeanu, Badea: *Tezaurul Liturgic* (...), Tom. II, București, 1911, p. 522.

¹¹ Poslușnicu, Mihail Gr.: *Istoria muzicii la Români*, București, 1928, p. 84-85.

¹² Ionescu, Dometie: în op. cit. nu dă nici un an al morții lui Nectarie.

¹³ Severeanu, N.: *Amintiri din anii 1871-1885*, în B.O.R. București, an LV (1937) nr. 11-12 (nov.-dec.) p.715.

¹⁴ Vasilache, Vasile: *Veniamin Pocitan-Ploieșteanu, Sfântul Munte al Athosului*, recenzie în B.O.R., București, an LVIII (1940) nr. 3-4 (martie-aprilie) p. 260.

¹⁵ Ierom. Ioanichie Bălan : op. cit., p. 499.

¹⁶ Idem, ibidem.

¹⁷ Petru Călinescu Lambrou avea 20 de ani la închinovierea sa, în anul 1861 (dar el mărturisește în ms. rom. 122/129 că a venit în Prodromu la 1859). Era de naționalitate bulgar născut la Ploiești; devine monahul Paisie, hirotonisit diacon la 1870, ieroschimonah la 1883, decedat în Schit la 19 nov. 1919 (Cf. *Registru Chinoviului Prodromu-Athos*, nr. 63, p. 16-17).

¹⁸ Șișman, Irinarh: *Istoricul Sfântului Munte*, Tom 2, p. 306.

¹⁹ C. E.: op. cit., p. 410.

²⁰ Ms. rom. nr. 117/74, p. llv.

²¹ C. E.: op. cit., p. 413.

²² Irinarh Șișman: op. cit., p. 307.

²³ Idem, ibidem.

²⁴ ΓΕΡΟΝΤΙΚΟ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ, Ἀνδρέου Μοναχοῦ Ἀγορείτου (Χαραλάμπους Θεοφιλόπουλου) κατήχητοῦ βυζαντινῆς μουσικῆς, Συγγραφέας Λογοτέχνου, Τόμος 2, ΑΘΗΝΑΙ, p. 55-56.

²⁵ Toate manuscrisele care au menționea "fără paginație originală" sunt numerotate cu creionul de către subsemnatul.

²⁶ La p. 120, găsim un „Prescript verbal de sfințirea bisericii mari, 21 mai 1866”.

²⁷ Din jud. Roman, a fost călugărit în Mănăstirea Neamț (în ms. rom. nr. 34/48 scrie „din Mănăstirea Secu”) cu numele de Calistrat. Închinoviat în Prodromu la 42 de ani, se retrage la 1871 în Capsala; decedat la 8 oct 1874. (Cf. *Registru* (...) nr. 103, p. 26-27).

²⁸ Pe verso-ul paginii de titlu scrie: „Cântă-mi mie, loane, fiul meu, că plăcute îmi sunt mie cântările tale și eu nu te voi lăsa pe tine”. „Maica D(o)mnului au zis lui Ioan Cucuzel în vedenie în Biserica Lavrei, dându-i bacșis un galben de aur.”

²⁹ Vine în Prodromu în vârstă de 20 de ani, la 1852, din Huși, jud. Fălciu. Devine Calinic în 1854; se retrage din Schit la 1871; revine în 1880; decedează la 3 iunie 1897. (Cf. *Registru* (...) nr. 13, p. 4-5).

³⁰ La fol. 38v-39v sunt notați 51 de monahi români, decedați între 1 apr. 1885-15 febr. 1883 în Chinovia Moldo-românească Prodromu, cu indicația regiunii sau a județului din care erau.

³¹ Ioan Petrescu vine în Prodromu la 1888 - având 19 ani -, din Com. Cârja, jud. Tutova. Devine Isihie Ieroschidiacon la 1891 și Iero-schimonah la 12 iulie 1915. Se retrage în Sfântul Munte, la Capsala; revine la 20 iunie 1905. Se retrage la 22 august 1909, revine la 10 octombrie 1914, pleacă iarăși în Sfântul Munte; a decedat la 10 martie 1928, în Careea. (Cf. *Registru* (...) nr. 201, p. 52-53).

³² Nicolae din București, închinoviat în Prodromu la 1865, primind numele de Nathanail la călugărie și devenind Ieromonah la 1868. Decedează la 19 octombrie 1879. (Cf. *Registru* (...) nr. 81, p. 22-23).

³³ Vine la Prodromu din Brăila la 1860, în vârstă de 20 de ani. Primește la călugărie numele Isihie și este hirotonit ierodiakon în 1863. Moare de oțică la 21 decembrie 1879, în vârstă de 39 de ani. (Cf. *Registru* (...) nr. 55, p.14-15). Isihie Petrescu, în ms. rom. nr. 60/55, fol. 54, zice: „Au murit Isihie Ieroschimonah la 1880, luna decembrie, 22, după utrină”. Credem că Isihie Petrescu știa mai bine decât cel care a consemnat în *Registru*.

³⁴ Manuscris adus în Biblioteca Prodromului de subsemnatul, de la Chilia Sfântului Ioan Botezătorul din Provata, prin bunăvoința Părintelui Nectarie.

³⁵ Idem.

³⁶ Nicolae Lupan vine la Prodromu la 1866, în vârstă de 19 ani, din Săcele, jud. Sibiu. Primește numele Nicandru la călugărie, este hirotonit ieromonah, moare la 17 februarie 1909. (Cf. *Registru* (...) nr. 88, p.22-23).

³⁷ Manuscris adus în Biblioteca Prodromului de subsemnatul, de la Chilia Sfântului Ioan Botezătorul din Provata, prin bunăvoința Părintelui Nectarie.

³⁸ Ioan Deciu vine la Prodromu în vârstă de 20 de ani, la 1875, din Slănic, jud. Prahova. Primește la tunderea în monahism numele Iacob. Devine protopsalt în 1878, se retrage în România la 6 iunie 1909, revine, iar la 6 mai 1929 se retrage din Schit la Capsala. Este reinchinoviat în 1912 și în 1932 la 14 decembrie. Decedează în acest chinoviu la 14 noiembrie 1934. (Cf. *Registru* (...) nr. 146, p.38-39).

³⁹ Vine în Prodromu la 1864, din Galați, „jud. Covurlui”; ajunge Theofan Schimonah, se retrage la 1876 în mănăstirea Grigoriu; data morții este necunoscută. (Cf. *Registru* (...) nr. 75, p.20-21).

⁴⁰ Vine în Prodromu la 44 ani, în 1859, din Basarabia (Chișinău). Devine Silvestru Schim. în Mănăstirea Dobrușa. Decedează la 4 martie 1886. (Cf. *Registru* (...) nr. 18, p. 6-7).

⁴¹ Gheorghe Ionescu din Com. Probota-Suceava, închinoviat în Prodromu la 20 de ani, în 1857, devine Ghrontie Ieroschimonah la 15 aug. 1858. Se retrage la chilia Sfântului Nicolae, Iuftadia; revine în dec. 1915, iar la 15 sept. 1917 decedează. (Cf. *Registru* (...) nr. 27, p. 8-9).

⁴² Român din Com. Siliștea, jud Sibiu, devine Daniil Schim. în Mănăstirea Cocoșul, la 1850; se închinoviază la Prodromu în vârstă de 43 ani; moare aici „de oțică”, la 14 nov. 1889. (Cf. *Registru* (...) nr. 43, p. 13).

⁴³ Pe vorsatzul Iv citim: „Ți-l trimit maică, să nu-l pui supt obroc, ci la lumină (...) spre a mea pomenire, să cânte maicile și fecioarele și miresele lui Hristos. Amin. Paisie Ierod. Păcătoșul”.

- ⁴⁴ Dumitru Dimitrescu Procopiu, născut în 1832 în București, închinoviat la 1859, devine Damian Ierom. Fost superior în Chinoviul Prodromu, se retrage în 1891, februarie 22, și merge în România, apoi în Marsilia (Franța); decedat la 8 apr. 1917. (Cf. *Registru* (...) nr. 79, p. 120).
- ⁴⁵ Nicolae Gherghiceanu vine în Prodromu la 18 iulie 1866, de 24 de ani, din Brașov; devine Neofit Schim. în 1870; decedează la 7 oct. 1931. (Cf. *Registru* (...) nr. 87, p. 22-23).
- ⁴⁶ Ierod. Isihie „care s-a ostenit cu scrierea paralaghiei” fiind grav bolnav de oftică, starețul Damian i-a dat ca ajutor pe Neofit și pe Nathanail, care și el decedează la 49 de zile după ce termină de scris manuscritele 61/77 și 63/76.
- ⁴⁷ Vine la Prodromu în vârstă de 20 de ani, în 1875, din Câmpulung Muscel; devine Clement Schim. în 1878 și moare de oftică la 15 iulie 1887. (Cf. *Registru* (...) nr. 148, p. 38-39). Pe un ms. (notat de noi cu nr. vechi de inventar “1”) de la chilia Adormirea Maicii Domnului Xiropotamu, scris de Iacob Monahul, la fol. 239v scrie: „Au adormit Părintele Climentu Sch. Cântărețul (...) (Ia) 1887, iulie 15, în Sfântul Schit Prodromu din Sfântul Athon. Acest părinte, când au murit de boala ofticii, au fost în vârstă de 31 de ani”.
- ⁴⁸ Ioan Răduleanu din com. Apoldul Mic, devine Iacob Schimonah în Schitul Lacu, la 1896; vine în Prodromu în vârstă de 36 ani; retras 1900, 1 mai, la Capsala, revine la 22 febr.; retras în 1902, luna mai, la Capsala, revine în dec. 1903; retras la 4 sept 1909 la Capsala, revine la 20 febr. 1930 și decedează aici la 12 martie 1930. (Cf. *Registru* (...) nr. 282, p. 72-73).
- ⁴⁹ Manuscris adus în Biblioteca Prodromului de către subsemnatul, de la chilia Sfântul Ioan Botezătorul din Provata, prin bunăvoința Părintelui Nectarie.
- ⁵⁰ Idem.
- ⁵¹ Idem.
- ⁵² Idem.
- ⁵³ Șarban Rădulescu din Ploiești vine în Prodromu la 27 ani în 1889; devine Sava Schim.; decedează la 22 oct. 1923., rămânând orb cu câțiva ani înainte de moarte. (Cf. *Registru* (...) nr. 212, p. 54-55).
- ⁵⁴ Petru Theodorescu din Ploiești vine în Prodromu la 21 ani, în 1873; devine Pimen Ieroschimonah la 7 mai 1876; decedat la 16 aug. 1926. (Cf. *Registru* (...) nr. 140, p.36-37).
- ⁵⁵ Constanatin Mateescu, din Com. Horodniceni-Rotopânești, sat Brădățel, vine în Prodromu la 28 ani, în 13 sept. 1916; devenit Chesarie Schim. în martie 1917; retras din Schit la Caracalu în nov. 1917, apoi la Sfântul Vasile Catunache, revine în Schit la 1968, febr., 15. Data decesului - nemenționată. (Cf. *Registru* (...) nr. 427, p.108-109).
- ⁵⁶ Nu figurează în *Registru* (condica) Chinoviului Prodromu.
- ⁵⁷ Mss. nr.: 31/28; 74/71; 78/114; 82/110; 82/111.
- ⁵⁸ Mss. nr. 25/106; 27/23; 30/1; 32/32; 34/48; 35/21; 37/24; 38/30.
- ⁵⁹ Mss. nr.: 125/104; 128/39; 129/5; 130/49.
- ⁶⁰ Mss. nr.: 65/8; 72/5.
- ⁶¹ Ms. nr. 83/9.
- ⁶² Ms. nr. 80/109.
- ⁶³ Mss. nr.: 67/52; 71/113; 75/107; 76/114.
- ⁶⁴ Mss. nr.: 54/112; 120/73.
- ⁶⁵ Mss. nr.: 50/95; 54/112; 61/77; 62/75; 63/76.
- ⁶⁶ Mss. nr.: 44/86; 85/62; 91/15.
- ⁶⁷ Mss. nr.: 45/81; 46/82; 47/83; 48/85; 61/77; 63/76; 64/46.
- ⁶⁸ Mss. nr.: 61/77; 62/75; 63/76.
- ⁶⁹ Mss. nr.: 49/65; 53/100; 59/64; 62/75; 64/46; 68/84; 69/80; 84/11.
- ⁷⁰ Mss. nr.: 33/37; 39/6; 41/63; 56/31; 58/57; 70/58; 73/1; 89/38; 90/87; 103/67; 115/34; 116/14; 117/74; 119/40; 122/129; 44/86; 85/62.
- ⁷¹ Mss. nr.: 95/27; 96/32.
- ⁷² Mss. nr.: 87/91; 106/12.
- ⁷³ Mss. nr.: 51/96; 52/101.
- ⁷⁴ C. Erbiceanu, op. cit., p. 414; a se vedea și Ioanichie Bălan, op. cit., p. 504.
- ⁷⁵ Ierom. Ioanichie Bălan, op. cit., p. 503.
- ⁷⁶ Constantin Lambru, grec din București, vine în Prodromu la 1860, în vârstă de 15 ani. Este călugărit, primind numele Chiril, în martie 1864; devine schimonah la 10 iulie 1911 și decedează la 31 mai 1918. (Cf. *Registru* (...) nr. 59, p. 16-17).
- ⁷⁷ C. E(rbiceanu), op. cit., p. 414.